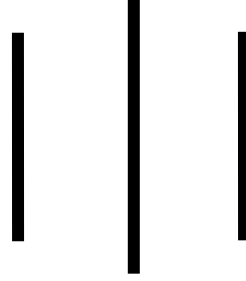

"हाम्रो तुलसीपुर - राम्रो तुलसीपुर, खुसी जनता - समृद्ध तुलसीपुर "

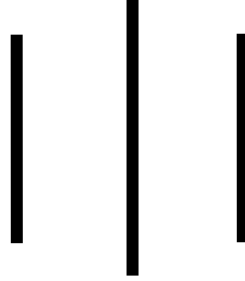
तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको

नगरसभामा

नगर प्रमुख घनश्याम पाण्डेले प्रस्तुत गर्नुभएको

आ.व. २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

५ नम्बर प्रदेश, नेपाल

२०७६ जेष्ठ २४

नगरसभाका सदस्यज्यूहरू,

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको सम्मानित नगर सभा समक्ष नगर कार्यपालिकाको तर्फबाट आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न पाउँदा अपार हर्षको अनुभूति गरिरहेको छुँ । तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई आत्मनिर्भर, समाजवाद उन्मुख, सुन्दर र समृद्ध बनाउने साभा ध्येय तर्फ यो नीति तथा कार्यक्रम अन्तरनिहित रहेको कुरा उल्लेख गर्न चाहन्छु ।

यस महत्वपूर्ण अवसरमा सर्वप्रथम मुलुकमा लोकतन्त्रको वहाली, नागरिकका मौलिक हक तथा अधिकारको पूर्ण उपभोग तथा समाजको आमूल परिवर्तनका लागि विभिन्न समयमा आफ्नो जीवन आहुति दिने अमर शहिदहरू प्रति भावपूर्ण श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछु । मुलुकको राजनीतिलाई जनताको पक्षमा अधि वढाउन योगदान पुऱ्याउनु हुने अग्रज नेताहरू प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

आजभन्दा ठीक २ (दुई) वर्ष अधि सम्पन्न भएको स्थानीय तहको निर्वाचनमा तुलसीपुर उपमहानगरवासी आदरणीय जनताको अमूल्य मतबाट विजयी भई यस उपमहानगरपालिकाको प्रमुख पदको जिम्मेवारी सम्हालेकोमा पहिलो सभाबाट तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको विकास र समृद्धिको मार्गचित्र कोर्दै अधि वढ्दै आज पाँचौं नगर सभा सम्म आइपुगेका छौं । जनताको समावेशी विकास र समुन्नत जीवनयापनको आकांक्षा सम्बोधन गर्न सक्ने ठानी हामीलाई अमूल्य मत दिएर विजयी बनाउनु हुने तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाका सम्पूर्ण जनसमुदायप्रति यस अवसरमा पुनः उच्च सम्मान प्रकट गर्न चाहन्छु ।

संघीय शासन प्रणालीको अभ्यास हाम्रा लागि नौलो भएकाले सिक्दै, सिकेका कुरा प्रयोग गर्दै हामी अधि वढिरहेका छौं । यस वीचमा नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेका अधिकारहरूको सूचिमा आधारित भई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले कार्यकारिणी अधिकारका सम्बन्धमा गरेको व्यवस्थालाई पालना गर्दै तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले कार्यसम्पादन गरिरहेको छ । जनतालाई छिटो छरितो सेवा दिने, विकास प्रक्रियालाई तिब्र बनाउने र सुरक्षित जीवनको अनुभूति गराउने उद्देश्य हामीले राखेका छौं । यसका निमित्त तदनु रूप दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्नुका साथै आवश्यक नीति, कानून र योजना तर्जुमा गर्ने कार्यलाई उच्च प्राथमिकताका साथ सम्पादन गरिरहेका छौं । पहिलो वर्ष हाम्रा लागि सिकाइको वर्ष थियो, दोस्रो वर्षमा हामीले हाम्रा केही महत्वपूर्ण प्रतिवद्धताहरूलाई पुरा गर्दै समग्र विकासको आधार वर्षका रूपमा रहेको छ । केही पुरा हुने चरणमा रहेका छन् । तेस्रो वर्षलाई हामीले सडक वर्षका रूपमा यस क्षेत्रका गाउँ गाउँमा गुणस्तरिय सडक पुऱ्याउने सोच बनाएका छौं ।

जनताको विश्वास र आकांक्षालाई फलिभुत पार्न इमान्दारीपूर्वक जिम्मेवारीबोध गर्दै हामीले हाम्रो उपमहानगरपालिकालाई “हाम्रो तुलसीपुर - राम्रो तुलसीपुर, खुसी जनता - समृद्ध तुलसीपुर” को रूपमा चिनारी स्थापित गर्न मन, वचन र कर्मले लाग्ने संकल्प गरेका छौं । यसलाई पलपलमा अनुभूति गराउन हाँसेर सेवा गर्ने, सोधेर सहयोग गर्ने कार्यशैली बनाएका छौं ।

आदरणीय नगरसभाका सदस्यज्यूहरू,

आगामी आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाको आधारको रूपमा हामीले विगतका वर्षहरूमा गरेका कार्यहरूलाई लिएको छुँ । त्यसैले म अब विगततर्फ फर्केर सम्पादित कार्यहरूको छोटो समिक्षा यहाँ प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

- (१) तुलसीपुरको गौरवको योजनाका रूपमा आधुनिक बस टर्मिनल भवनको निर्माण कार्य सम्पन्न भएर सञ्चालनको तयारीमा रहेको छ । नमुना तुलसीपुर अटो भिलेज निर्माण सम्पन्न भइ सञ्चालनमा आइसकेको छ । तुलसी ट्रेड टावरको डिपिआर र भवन डिजाइनको काम सम्पन्न हुने क्रममा अन्तिम चरणमा रहेको छ ।
- (२) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र वृहत सडक यातायात गुरु योजना निर्माण गरी सडक पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिदै यातायात सञ्जालले सबै गाउँ वस्ति र टोललाई समेट्ने अभियान तिब्र रूपमा जारी रहेको छ । यसै आर्थिक वर्षमा उपमहानगरपालिका भित्र १५ किलोमिटर कालोपत्रे भएको छ भने ग्राभेल ५५ किलोमिटर, कच्ची सडक ४३ किलोमिटर निर्माण भएको छ । उपमहानगरपालिकाले आफ्नो यान्त्रिक साधनको प्रयोग गरेर वैशाख मसान्त सम्म १ करोड १२ लाख ७१ हजार रकम संकलन गरेको छ भने यसमा १ करोड ८ लाख ५७ हजार ९ सय ४३ रकम बराबरको हामीले निशुल्क रूपमा विभिन्न वडामा काम गरेका छौं ।

- (३) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच सहितको गुरुयोजना, एकिकृत शहरी विकास योजना, भू-उपयोग नीति तथा योजना, स्पोर्ट सिटी योजना, स्मार्ट सिटी योजना, पर्यटन गुरु योजना, आर्थिक तथा उद्यम विकास योजना, योगा शहर योजना लगायत विभिन्न क्षेत्रगत योजनाहरु निर्माण गर्ने कार्य अगाडि बढेको छ । यसै वर्ष निर्माण गरिएका सडक गुरुयोजनाका आधारमा हामीले आगामी वर्षलाई सडक वर्षका रूपमा घोषणा गरेका छौं ।
- (४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रलाई यातायात सञ्जालले जोड्ने र सडकका दायौं बाँया वस्तिहरुलाई एकिकृत गर्दै जाने सोच अनुरूप ५ नम्बर प्रदेशको प्रदेश सरकारसँगको सहयोगमा चक्रपथ निर्माण कार्य निरन्तर रूपमा सञ्चालनमा रहेको छ । गत वर्ष देखि सुरु भएको चक्रपथ निर्माण कार्य यस वर्ष प्रदेश सरकारको ३ करोड सहयोगमा यसै वर्ष सक्ने गरी राजापुरदेखि राप्ती शान्ती उद्यान सम्म कालोपत्रे गर्ने काम शुरु भएको छ ।
- (५) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्रका लक्षित नागरिक एवं सामाजिक संस्थाहरुमा सहूलियतपूर्ण रूपमा वित्त परिचालन र क्षमता विकास तथा सशक्तिकरण कार्यक्रमहरुका माध्यमबाट आर्थिक क्रियाशिलता तथा उद्यमशीलता सिर्जना गरी रोजगारी एवं स्वरोजगारी अवस्थाको विकास गर्दै विपन्न तथा लक्षित व्यक्ति, बर्ग वा समुदायको आर्थिक समृद्धि तथा गरिबी निवारण गर्न एवं पूर्वाधार विकासलाई गुणस्तरिय, प्रभावकारी बनाउन समुदाय परिचालन गर्न देशको पालीकाहरु मध्ये पहिलो प्रयासको रूपमा तुलसीपुर विकास बोर्ड ऐन पारित भएर विकास बोर्ड गठनको प्रक्रिया अगाडि बढेको छ ।
- (६) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र जग्गा बाँभो राख्न नपाईने नीतिलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि यसै वर्ष ४.७ किलोमिटर पक्की कुलो तथा ६ (छ) वटा स्यालो ट्युबवेल निर्माण भएका छन् भने विभिन्न स्थानमा ८ (आठ) वटा डिप वोरिङ निर्माणको काम अगाडि बढिरहेको छ ।
- (७) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा रहेको टरिगाउँ विमानस्थल सञ्चालनमा आएर दैनिक उडान भइरहेको छ भने पूर्वाधार विकासका सन्दर्भमा टर्मिनल भवन निर्माणको काम अन्तिम चरणमा रहेको छ भने इन्धन डिपो स्थापनाको प्रक्रिया अगाडि बढेको छ ।
- (८) स्मार्ट छोरी कार्यक्रम मार्फत तुलसीपुर उपमहानगर पालिका क्षेत्र भित्र सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा ८, ९ र १० कक्षामा अध्ययनरत २५० जना किशोरीहरुलाई वित्तीय साक्षरता, स्वस्थ सुरक्षा, सूचना प्रविधि उपयोग सचेतना तथा आत्मरक्षा लगायतको विषयहरुमा तालिम प्रदान गरी प्रमाणपत्र वितरण गरिसकिएको छ भने यो कार्यक्रम निरन्तर रूपमा संचालन हुनेछ ।
- (९) उज्यालो तुलसीपुर अभियान अन्तर्गत तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्रका १३५ (एक सय पैतीस) जनाको मोतियाबिन्दुको निःशुल्क अप्रेसन (Operation) गरिएको छ । 'स्वस्थ नागरिक सम्पन्नताको आधार' भन्ने नीतिलाई सार्थक तुल्याउन उपमहानगरपालिकाका विभिन्न वडामा पाठेघरको क्यान्सर, मानसिक रोग, मुटु रोग, मृगौला रोग तथा थाइराइड सम्बन्धि निशुल्क विशेषज्ञ एकीकृत स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरिएको थियो ।
- (१०) उपमहानगरपालिका भित्रका सबै जनतालाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा पुर्याउनका लागि यसै वर्ष ३ (तीन) वटा एम्बुलेन्स खरीद गरी दिगो एवं प्रभावकारी रूपमा एम्बुलेन्स सेवा संचालन गर्न नगर कार्यपालिकाबाट एम्बुलेन्स सेवा संचालन कार्यविधि पारित गरी सोही अर्न्तगत संचालन हुने आधारमा विभिन्न स्वास्थ्य संस्थालाई उक्त एम्बुलेन्सहरु हस्तान्तरण गरिएको छ । यो सँगै ८ (आठ) वटा स्वास्थ्य चौकीमा प्रयोगशाला स्थापना गर्नुका साथै एउटा शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र, ११ (एघार) वटा नगर स्वास्थ्य केन्द्र र ६ (छ) वटा वर्धिङ्ग सेन्टरको स्थापना गरी स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई सहज, प्रभावकारी बनाउन महत्वपूर्ण प्रयास गरिएको छ ।
- (११) तुलसीपुरलाई शिक्षाको हव बनाउन तथा विद्यार्थीको लागि शिक्षक र कक्षा भन्ने मर्मलाई स्थापित गर्न ८३ (त्रीयासी) वटा सामुदायिक विद्यालयलाई ५ वर्षको अन्तरालमा कम्तिमा ३० (तीस) वटा नमुना विद्यालय बनाइ सुविधा सम्पन्न, गुणस्तरिय एवं नमुना विद्यालय बनाउने प्रयास स्वरुप यस २०७६ शैक्षिक शत्र देखि १३ (तेह्र) वटा प्रा.वि. लाई बाल विकास केन्द्र कायम राखी कक्षा स्थगन गरिएको छ ।
- (१२) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई प्राविधिक शिक्षाको केन्द्र बनाउनका लागि मेट्रो बहुप्राविधिक शिक्षालय सञ्चालनको आशय पत्र प्राप्त भइ यसै शैक्षिक सत्रदेखि वन विज्ञान विषयमा डिप्लोमा तहको कक्षा सञ्चालन हुँदैछ ।
- (१३) प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने ५ वटा सामुदायिक मा.वि. हरुमा डिप्लोमा तहको प्राविधिक कक्षा सञ्चालनका लागि रु.१० लाख का दरले अनुदान प्रदान गरिएको छ ।

- (१४) खेलकुदको विकासका लागि राष्ट्रिय खेलकुद परिषदसंगको सहकार्यमा तुलसीपुरलाई स्पोर्ट सिटी (Sport City) घोषणा गरेर काम अगाडि बढिरहेको छ । साथै एक वडा एक खेल मैदानको अभियान अन्तर्गत सबै वडामा खेल मैदान निर्माण भइरहेका छन् । खेलकुदका माध्यमबाट तुलसीपुरको चिनारी फौलाउन र खेलाडीहरूको विकास गर्न मेयर कप पुरुष तथा महिला भलिबल सञ्चालन भइसकेको छ । सघीय सरकारको सहयोगमा वेलभुण्डी अन्तर्राष्ट्रियस्तरको रङ्गशाला निर्माणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ भने तुलसीपुर १ भ्युडहर सुनपुरमा मदन भण्डारी रङ्गशाला निर्माण कार्य प्रदेश सरकारको सहयोगमा निर्माण भैरहेको छ ।
- (१५) योगका माध्यमबाट स्वस्थ तथा सकारात्मक नागरिक निर्माणका लागि हरेक वडामा योग भवन निर्माणको काम अगाडि बढिरहेको छ । बृहत योग शिविर सञ्चालन तथा सम्पन्न भई सकेको छ ।
- (१६) तुलसीपुरमा रहेको राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा ब्लड बैंक स्थापना, ५ (पांच) वटा डायलासिस मेसिनको व्यवस्था गर्नुका साथै सुविधा सम्पन्न स्मार्ट ल्याब समेत निर्माण आरम्भ हुने भएको छ ।
- (१७) “ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान-तुलसीपुरको स्वाभिमान” अभियानलाई सार्थकता दिन ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई दिदै आएको न्यानो कपडा वितरणको अभियान अन्तर्गत अहिलेसम्म २२४ (दुई सय चौविस) महिला र २११ (दुई सय एघार) पुरुष गरी ४३५ (चार सय पैतीस) ज्येष्ठ नागरिकलाई न्यानो कपडा वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न भई सकेको छ ।
- (१८) जनताको सुरक्षित आवासको अधिकारलाई ग्यारेण्टी (सुनिश्चित) गर्न खरका छाना भएका घरहरूलाई जस्ताको छानायुक्त सुरक्षित घर बनाउन प्रोत्साहन तथा अनुदानको व्यवस्था मिलाउने प्रतिवद्धता अनुसार टिनको छानाका घर विस्थापनको कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको छ र आगामी वर्षमा पनि निरन्तरता दिइनेछ ।
- (१९) तरकारी तथा फलफुल बजारलाई व्यवस्थित गरी किसान, उपभोक्ता तथा व्यवसायी मैत्री बनाउनका लागि तुलसीपुर फलफुल तथा कृषि उपज बजार केन्द्रको निर्माण अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।
- (२०) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका व्यापार व्यवसायलाई नगरपालिकामा दर्ता गर्ने कार्यलाई सहज बनाउन घुम्ती टोलिबाट व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शिविर सञ्चालन गरिएको छ ।
- (२१) सूचना प्रविधि मैत्री सरकारको अवधारणा अनुरूप उपमहानगरपालिकालाई डिजिटल प्रविधिले सुसज्जित बनाउने काम यो दुई वर्षमा भएको छ । जस अनुसार उपमहानगरपालिकाको कार्यालय भित्र सिसीटिभी जडान, विद्युतिय हाजिरी, विद्युतिय पालो प्रणाली अनुसार सेवाग्राहीलाई सेवा प्रवाह, डिजिटल नागरिक वडा पत्र, गर्भवति तथा सुत्केरी आमाहरूको डिजिटल रेकर्ड, वडा कार्यालयबाट अनलाईन घटना दर्ता, हेल्लो मेयर टोल फ्रि नम्बर, हेल्लो मेयर इमेल, फेसबुक, ट्विटर, तुलसीपुर एप्स तथा वेबसाईट आदि कार्यान्वयनमा आइसकेका छन् । अनलाईन मार्फत वडा वडाबाट सम्पत्ति कर बुझ्ने र घटना दर्ता सम्बन्धि कार्य वडा कार्यालयबाटै सञ्चालन गरिने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिसकिएको छ ।
- (२२) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको कार्य सम्पादन तथा सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन विभिन्न विषयका ४४ वटा ऐन, नियमावली, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- (२३) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको न्याय सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउँदै न्यायिक समितिमा ९२ (बयानबन्धे) वटा उजुरी दर्ता हुन आएकोमा १२ वटाको मिलापत्र, २७ वटाको रोक्का तथा अन्यको आदेश र एक वटाको निर्णय समेत भइसकेको र बाँकी ८० वटा उजुरीहरू अध्ययनको क्रममा रहेका छन् ।
- (२४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा विपद व्यवस्थापनका लागि ५० लाखको विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा पुनर्स्थापनामा सहयोगको व्यवस्था गरिएको छ । वडा स्तरमा अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन गरी विपदको जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था भइरहेको छ ।
- (२५) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र (Profile) निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको हो ।
- (२६) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई सफा, सुन्दर र हरियाली नगरका रूपमा विकास गर्नका लागि हरेक मंगलवार उद्योग वाणिज्य संघ लगायत विभिन्न संघ, संस्था, निकाय संगको सहयोग, सहकार्य, समन्वयमा ग्रीन तुलसीपुर, क्लिन तुलसीपुर कार्यक्रम सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
- (२७) चालू वर्ष संचालन तथा सम्पादन गरिएका कार्यबाट उपमहानगरमा प्रशासनिक व्यवस्था, कानूनी आधार निर्माण र योजना प्रणाली सहितका क्षेत्रमा पद्धति निर्माण भएकाले अर्को वर्ष जन अपेक्षा अनुरूप विकास निर्माणका कार्यलाई तीव्रता दिदै तुलसीपुरको समृद्धि र तुलसीपुरवासीको खुशीका लक्ष्य हासिल गर्नका लागि अधि बढ्न सक्ने परिस्थिति बनेको छ । यो हामी सबैका लागि सुखद विषय हो ।

आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम :

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको नीति, कार्यक्रम तथा बजेटलाई नेपालको संविधान, संघीय आवधिक योजना, प्रदेश आवधिक योजना र यस उपमहानगरपालिकाले बनाएका विभिन्न योजना, रणनीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने गरी आगामी वर्षको नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरिएको छ । अब म तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको दीर्घकालिन विकासलाई मध्यनजर गरेर बनाईको आगामी आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

- (१) दाङलाई प्रादेशिक राजधानी बनाउन राजनीतिक दल, नागरिक समाज र अन्य सरोकार वालाहरूसँग समन्वय गरी कार्य गर्नुका साथै प्रदेश राजधानी बनाउन सहयोग पुग्ने पूर्वाधार विकासमा जोड दिइनेछ ।
- (२) स्मार्ट छोरी, विहेवारी बीस वर्ष पारी : यस आर्थिक वर्ष देखि जन्मिएका हरेक छोरीलाई स्मार्ट छोरी कार्यक्रम अन्तर्गत हरेक छोरीलाई जन्मे देखि मासिक १०० (एक सय) का दरले वार्षिक एकमुष्ट १२ सय उपलब्ध गराइनेछ । उनीहरूलाई दिइएको पैसा बैंक खातामा जम्मा गरेर २० वर्ष पुगेपछि एकमुष्ट रुपमा उपलब्ध हुनेछ । यदी कसैले २० वर्ष उमेर हुनुभन्दा अगाडि नै विहे गरेपछि भने उक्त रकम उपमहानगरपालिकाको कोषमा फिर्ता हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (३) टोल टोलमा योग, जीवनभरी सुख : योगका माध्यमबाट आम मानिसहरूलाई स्वस्थ राख्नका लागि हरेक टोल टोलमा योग केन्द्र स्थापनामा जोड दिनुका साथै विभिन्न योग शिविरहरू सञ्चालन गर्न कार्यक्रम अगाडि वढाइनेछ ।
- (४) सार्वजनिक तथा सामुदायिक सम्पत्ति संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम : यस उपमहानगरपालिका भित्र रहेका सबै सार्वजनिक, सरकारी तथा सामुदायिक जग्गाको अभिलेखिकरण तयार पारी त्यस्तो सार्वजनिक तथा सामुदायिक सम्पत्तिको संरक्षण, व्यवस्थापन र उपयोग सम्बन्धि आवश्यक नीति तथा कार्यक्रम अगाडि वढाइने छ ।
- (५) जनसंसद : युवा, बालबालिका, दलित, जनजाति, श्रमिक, किसान तथा महिला, ज्येष्ठ नागरिक, अल्पसंख्यक, पिछडिएको वर्ग र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका सवालहरू सुन्न, पहिचान गर्न प्राथमिकीकरण गर्न र आवश्यक नीतिहरू बनाई सहकार्य गर्नका निम्ती युवा, बालबालिका, दलित, जनजाति, श्रमिक, किसान तथा महिला, ज्येष्ठ नागरिक, अल्पसंख्यक जनसंसद सञ्चालन गरिने छ ।
- (६) सबैको सुरक्षित आवास, नगरको विकास भन्ने मुल नाराका साथमा यस उपमहानगरपालिका भित्र आर्थिक अभावका कारणले खरको छानो विस्थापित गरी कम्तिमा टिनको छाना लगाउन नसक्ने गरिब, दलित, जनजाति, विपन्न, अपाङ्ग, सहिद परिवार, जनआन्दोलनका घाइतेलाई प्राथमिकतामा राखी त्यस्तो परिवारबाट एक जनाले कम्तिमा दुइ हप्ता सम्म नगर विकासमा स्वयम्सेवका रुपमा काम गर्नु पर्ने र सो वापत त्यस्तो परिवारलाई उपमहानगरपालिकाले निशुल्क रुपमा आवश्यक पर्ने जस्ता पाता व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।
- (७) 'जनताको विकास जनताको साथ' भन्ने मुल नाराका साथ विकासमा जनसहभागिता वृद्धि गर्दै योजनाको पचास प्रतिशत सम्म अधिकतम नगद लागत सहभागिता जुटेका योजनाहरूलाई नगद सहभागिता जुटेको १५ दिन भित्रै सञ्चालन प्रक्रियामा लगिनेछ । ग्रामिण क्षेत्रमा २५ प्रतिशत नगर सहभागिता भए पनि काम गरिनेछ ।
- (८) नगर गौरवका योजनाहरूलाई बहुवर्षिय रुपमा सम्पन्न गर्नका लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन निर्माण गरी बहुवर्षिय रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
- (९) तुलसीपुर नगर क्षेत्रलाई सुरक्षित र व्यवस्थित गरिनेछ । व्यवस्थित सशुल्क पार्किङ क्षेत्र निर्धारण गरिनेछ । रात्री बजार, ठेला तथा नाड्लो पसलका लागि निश्चित शुल्क लिई निश्चित समय तोकि निश्चित स्थानमा व्यवस्थित गरिनेछ ।
- (१०) यस उपमहानगरपालिकाको पूर्वाधार विकास, आर्थिक विकास, सेवा क्षेत्रको विकास लगायत विकास कार्यहरूमा निजी क्षेत्र, सहकारी र समुदायको सहकार्यमा गरिनेछ ।
- (११) भु-उपयोग नीति बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । जथाभावि रुपमा गरिने जग्गाको खण्डिकरणलाई रोकिने छ । व्यवस्थित शहरी विकासका निम्ती जग्गा एकीकरण, ल्याण्ड पुलिड गरि शहरी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (१२) सुकुम्वासी, भूमिहिन र अव्यवस्थित बसोबासीहरूको समस्या समाधानका लागि संघ र प्रदेश सरकारको समन्वयमा समाधान गरिनेछ । बैंक तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी आवास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (१३) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र संघीय तथा प्रदेशस्तरका सरकारी, सहकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रका प्रदेश तथा संघीय स्तरका कार्यालयहरू स्थापनाका निम्ती पहल गरिनेछ । यी कार्यालयहरूका लागि आवश्यक पर्ने भौतिक

पूर्वाधार र जग्गा व्यवस्थापनमा सहयोग गरिनेछ। भइरहेका कार्यालयहरूलाई स्थायित्व दिनका निम्ति संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरिने छ।

(१४) 'स्वच्छ, पानी-स्वस्थ जिन्दगानी' लाई मूर्तरूप दिन नगरका सबै घरधुरीमा स्वच्छ खानेपानी पुऱ्याउने कामको सुरुवात भएको छ। यसलाई थप प्रभावकारी बनाउनका लागि पानीका मुहानहरूको संरक्षण र त्यसको वरपर वृक्षारोपण गरिनेछ।

क. पूर्वाधार विकास :

(१५) यस उपमहानगरपालिकाको पहलमा तुलसीपुर स्थित विमानस्थलबाट दैनिक हवाई सेवा सञ्चालन भइरहेको छ। विमानस्थल भित्र टर्मिनल भवनको काम अन्तिम चरणका पुगेको छ। हवाई इन्धन डिपोको स्थापना र धावनमार्ग विस्तारका लागि संघीय तथा प्रदेश सरकारको सहकार्यका काम अगाडि वढाइनेछ।

(१६) 'उज्यालो तुलसीपुर' अभियान सञ्चालन गरी नगरका सबै नागरिकहरूमा बिजुली तथा वैकल्पिक उर्जाको पहुँचलाई बृद्धि गर्दै लगेको छ। यो वर्ष शहरी क्षेत्रमा सडक वती जडानलाई तिव्रता दिइने छ।

(१७) नगरको सुरक्षा, अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि यस आर्थिक वर्षमा सि.सि. क्यामेरा जडानका लागि डिपिआर तयार भएको छ। सोही अनुसार सि.सि. क्यामेरा जडान गरि बजार सुरक्षा तथा अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

(१८) तुलसीपुरलाई भौतिक पूर्वाधारले सम्पन्न नगर बनाउन सडक, विद्युत, स्वच्छ पिउने पानी, अस्पताल, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य केन्द्र, यातायात, बजार व्यवस्थापन, रंगशाला, सभागृह, सिँचाई, नहर जस्ता दिगो पूर्वाधारका संरचनाहरू निर्माण गरिनेछ।

(१९) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले निर्माण गरेको सडक यातायात गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्ने र उक्त गुरुयोजना कार्यान्वयनका लागि सडक तथा पूर्वाधार विकास प्राधिकरण स्थापना गरिनेछ। उक्त कामका लागि आवश्यक पर्ने यान्त्रिक साधन र स्रोतको व्यवस्था गरी प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमबाट श्रमीक परिचालन गर्न नगर प्रहरी निर्माण विगोड गठन गरि सञ्चालन गरिनेछ। सडक तथा पूर्वाधार विकास प्राधिकरणलाई स्वायत्त संस्थाको रूपमा विकास गरी आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ। पहिलो वर्षमा यस प्राधिकरणबाट कम्तिमा ६० किलोमिटर सडक कालोपत्रे तथा स्तरोन्नती गरिनेछ।

(२०) संघीय सरकारको सहयोगमा शहरी क्षेत्रमा ढल विकासका लागि डिपिआर निर्माणको कार्य चालु आर्थिक वर्षमा पुरा गरिनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा संघ तथा प्रदेश सरकारको सहकार्यमा व्यवस्थित ढल विकास र प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरि सञ्चालनमा ल्याइने छ।

(२१) तुलसीपुर बसपार्कलाई आधुनिक, व्यवस्थित र सुरक्षित बनाई सार्वजनिक, निजी, सहकारी साँभेदारीमा सञ्चालन गरी यातायात तथा पार्किङ्ग व्यवस्थापनमा आधुनिक सुविधायुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाई प्रयोगमा ल्याइनेछ। सुरक्षा प्रबन्धलाई विश्वसनीय बनाउन सर्भिलेन्स उपकरण जडान लगायत सवारी साधनका लागि आधुनिक प्रविधि (जिपिएस) जडान गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

(२२) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको घना आवादी भएको शहरी क्षेत्रमा, टोल वस्तिमा सहज रूपमा दमकल, एम्बुलेन्स पुग्न सक्ने गरी सडक खोल्ने, चौडा पार्ने र आवश्यक संरचना निर्माण सहित कालोपत्रे गर्ने कार्य स्थानीय जनताको सहभागितामा निरन्तर कार्यान्वयन गरिनेछ। टोल स्तरका सडक कम्तिमा ८ मिटर, दुइ वा दुई भन्दा वढि टोल जोड्ने सडक १० मिटर, दुइ वा सो भन्दा वढि वडा जोड्ने सडकहरू कम्तिमा १२ मिटर सम्मको सडक गुरुयोजना मापदण्ड अनुसार लागु गरिनेछ।

(२३) विद्युतिय सुरक्षा र गुणस्तरिय विद्युत सुनिश्चितताका लागि आवश्यक कार्य गरिने छ।

(२४) तुलसीपुर अरनिको मैदानको संरक्षण, संवर्द्धन र स्तरोन्नतिको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।

ख. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन :

(२५) जनताको वन, जनताकै धन भन्ने नारालाई मध्यनजर गरी सामुदायिक र पारिवारीक निजी वनलाई दिगो व्यवस्थापन गरेर जीविकोपार्जनका साथै हरित रोजगारीको सृजना गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

(२६) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र रहेका शौचालयलाई सफा र स्वच्छ राख्नका लागि मेरो शौचालय म सफा राख्छु अभियान सञ्चालन गरिनेछ। विभिन्न सार्वजनिक स्थानहरूमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिनेछ।

(२७) हरियाली तुलसीपुर सफा तुलसीपुर (क्लिन तुलसीपुर, ग्रीन तुलसीपुर) लाई व्यवस्थित ढँगले जनप्रतिनिधि, समुदाय, उद्योगी, व्यवसायी, संघ संस्था सबै संग मिलेर सहकार्यमा संचालन गरिनेछ।

- (२८) फोहरलाई मोहरमा बदल्नका लागि फोहोर मैला प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गरिनेछ । दिगो रुपमा फोहोर मैलाको व्यवस्थापन गर्न नागरिक समुदाय, टोल विकास संस्था, निजी क्षेत्र, सहकारी र अन्य साभेदार संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ । दिगो रुपमा फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्न स्थायी प्रकृतिको “ल्याण्डफिल साइट” निर्माण गरेर सञ्चालन गरिनुका साथै फोहोर मैला व्यवस्थापन, प्रदुषण नियन्त्रण भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक यन्त्र र उपकरणहरु खरीद गरिनेछ ।
- (२९) यस उपमहानगरपालिका भित्र विपदको जोखिम रहेका विभिन्न खोलाहरुमा बाढीको पूर्व सूचना दिने प्रणाली जोड्नका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यक कार्य गरिनेछ ।

ग. महिला, बालबालीका तथा ज्येष्ठ नागरिक :

- (३०) उपमेयर महिला सुरक्षा कार्यक्रम: लैंगिक हिंसामा परेका महिलाहरुको उपचार, पुनर्स्थापना र सुरक्षाका लागि उपमेयर महिला सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरी महिला सुरक्षामा जोड दिइनेछ ।
- (३१) ज्येष्ठ नागरिक तिर्थयात्रा कार्यक्रम : ८० वर्ष माथिका ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई नेपाल भ्रमण वर्षको सन्दर्भ पारेर आगामी वर्ष तुलसीपुर उ.म.न.पा., दाङ र पाचौं नम्बर प्रदेशका धारपानी, लुम्बिनी, स्वर्गद्वारी जस्ता पर्यटकीय र तिर्थस्थलहरुमा भ्रमण गराउनका निम्ति आवश्यक नीति बनाई बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
- (३२) ‘सक्षम महिला-विकासमा पहिला’ अभियानका लागि महिलाहरुको सशक्तिकरण, नेतृत्व विकास, उद्यमशिलता र सीप विकास गरी महिलाहरुलाई विकास तथा निर्णय, योजना निर्माण, योजना कार्यान्वयन र अनुगमनमा सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ ।
- (३३) अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरीक लगायतका कार्ड वितरणका लागि घुम्टि शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।
- (३४) तुलसीपुरलाई महिला हिंसा, छुवाछुत, अन्धविश्वास र कुप्रथा लगायतका सम्पूर्ण गलत प्रचलन, तथा प्रवृत्तीलाई अन्त्य गरी लैङ्गिक समानता सहितको उच्च संस्कारयुक्त नागरिक तथा सभ्य समाजको निर्माण गरिने छ ।
- (३५) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्रका श्रमिक बालबालिकाहरुलाई उचित व्यवस्थापन गरेर तुलसीपुरलाई बालमैत्री नगरका रुपमा घोषणा गर्नका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

घ. उद्योग, व्यवसाय, उद्यमशिलता, श्रम, रोजगारी विकास :

- (३६) मेयर उद्यमशिलता तथा युवा उद्यम कार्यक्रम : युवाहरुलाई उद्यमशिल बनाइ स्वरोजगार बनाउनका निम्ती वेरोजगारका रुपमा दर्ता भएका युवाहरुलाई प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमसँग समन्वय गरी यस उपमहानगरपालिका भित्र मेयर उद्यमशिलता तथा युवा उद्यम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (३७) द्वन्द्वपिडित, जन आन्दोलनका घाईते तथा बहिर्गमित लडाकुहरुलाई विकास र उद्यमशिलतामा सहभागिता बनाउनका लागि आवश्यक योजना तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ ।
- (३८) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र साना तथा मझौला उद्योग एकीकृत रुपमा स्थापना गरी सञ्चालन गर्नका निम्ती प्रक्रिया अगाडि बढिरहेको छ । यस तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र उद्योग ग्राम, उद्योग क्षेत्र र आर्थिक क्षेत्र विकासका लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग सहकार्य गरी आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
- (३९) उद्यमशिलता विकास र उद्योग प्रवर्द्धन तथा स्थानीय उत्पादनको बजार विस्तारका लागि आवश्यक कार्य गर्न उद्यमशिलता इन्कुभेशन सेन्टर स्थापना गरी आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
- (४०) निजी क्षेत्र, सहकारी संस्था र उद्योग वाणिज्य संघसँग मिलेर व्यावसायिक तथा प्राविधिक सीप तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- (४१) व्यावसायिक किसानका लागि विशेष परिचय पत्र प्रदान गरिनेछ र व्यवसायिक कृषकको पहिचान र सम्मानलाई बढावा दिनका लागि कृषक पोशाक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (४२) कृषि, उद्योग, व्यापार र अन्य क्षेत्रमा असंगठित रुपमा कार्य गरिरहेका मजदुरहरुलाई श्रमिक परिचय पत्र प्रदान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

ड. सहकारी :

- (४३) सार्वजनिक दायित्वका क्षेत्रहरु शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात, खानेपानी, सुपथ मूल्य पसल जस्ता क्षेत्रमा शेयर तथा जगेडा कोष परिचालन गरी व्यवसायिक काम गर्ने उद्देश्यले स्थापित भएका सहकारी संस्थाहरुलाई शेयर सदस्य संख्या, जगेडा कोष, शेयर पूंजी तथा व्यवसायिक योजनाको मूल्यांकन आधारमा पालिकाबाट शेयर तथा अनुदान प्रदान गर्ने नीति लिई सार्वजनिक क्षेत्रको सेवालालाई सर्वसुलभ एवं सस्तो बनाइनेछ ।
- (४४) जग्गा चक्काबन्दी, करार खेती, सामुहिक खेती, कृषि सामग्री विक्री पसल, पशु पालन तथा संरक्षण, ताल तलैयामा माछा पालन, प्रशोधनमूलक उद्योग, डेरी, सामुदायिक बनमा जडिबुटी खेती जस्ता क्षेत्रमा शेयर तथा जगेडा कोष परिचालन गरी व्यवसायिक काम गर्ने उद्देश्यले स्थापित भएका सहकारी संस्थाहरुलाई शेयर सदस्य संख्या, जगेडा कोष, शेयर पूंजी तथा व्यवसायिक योजनाको मूल्यांकन गरी पालिकाबाट शेयर तथा अनुदान प्रदान गर्ने नीति लिई लागत न्युनीकरण, उत्पादन बृद्धि एवं सस्तो बनाइनेछ ।
- (४५) नगर सहकारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान स्थापना गर्नका लागि संघ, प्रदेशसँग सहकार्य गरिनेछ । यसैगरी प्रदेशस्तर र संघीय स्तरको सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र सञ्चालन गर्नका निम्ती आवश्यक जग्गाको व्यवस्थापन तथा अन्य समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- (४६) सहकारी क्षेत्रको प्रबृद्धन, विकास तथा नियमनलाई व्यवस्थित गर्न “डिजिटल सहकारी” को नीति अबलम्बन गरिनेछ ।
- (४७) सहकारी क्षेत्रको मर्जर, खारेजी मापदण्ड साथै अनुदान सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- (४८) सहकारीका माध्यमबाट आर्थिक समृद्धिको बाटो खोल्नका लागि नागरिकमा वचत गर्ने बानीको विकास गर्दै सहकारी सुपथ मूल्यको पसल खोल्ने, उन्नत जातका वीउ विजन विक्री गर्ने, प्रांगारिक/अर्ग्यानिक खेती गर्ने, प्रांगारिक मलको उत्पादन र प्रयोग बढाउने, जैविक विषाद उत्पादन र उपयोग गर्ने, सिँचाई सुविधा व्यवस्थापन गर्ने, कृषि उत्पादनको बजार व्यवस्थापन, ग्रेडिङ्ग, प्याकेजिङ्ग, स्टोर व्यवस्थापन, कोल्ड स्टोर, प्रोसेसिङ्ग, ब्राण्डिङ्ग सहकारी मार्फत गरिनेछ ।

च. कृषि विकास :

- (४९) मेयर कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रम : तुलसीपुर उपमहानगर भित्रका कृषकहरुलाई व्यावसायिक कृषि मार्फत व्यवसाय तर्फ उन्मुख बनाइने छ । आधुनिक कृषि र पशुपालनका लागि कृषि वैज्ञानिक, कृषि कार्यकर्ता परिचालन गरिनेछ । विउँ, उत्पादनका लागि सहकारी संस्थाहरु संग मिलेर विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनका लागि मेयर कृषि तथा पशुपालन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । आगामी ३ वर्ष भित्र सबै वडाहरुमा कृषि सामग्री, मल विउँ, कृषि उपज संकलन तथा विक्री केन्द्र सहकारी मार्फत सञ्चालन गरिनेछ ।
- (५०) “प्रांगारिक कृषि उत्पादनमा वृद्धि, नागरिकको स्वास्थ्य र नगरको समृद्धि” तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा प्रांगारिक कृषि उत्पादनलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ । बजार क्षेत्रमा प्रांगारिक उत्पादनहरु पाइने पसलहरु सञ्चालन गर्न स्थानीय समुदाय वा सहकारीलाई सहयोग प्रदान गरिनेछ ।
- (५१) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र कुनै पनि जमीनलाई बाँझो राख्न नपाइने नीतिलाई निरन्तरता दिदै प्रभावकारी ढंगले यसको नियमनलाई ध्यान दिइनेछ ।
- (५२) ‘किसानसँग कृषि वैज्ञानिक’ भेट कार्यक्रमलाई यो वर्ष पनि निरन्तरता दिएर किसानका समस्या उनीहरुकै खेतमा समाधान गरिनेछ ।
- (५३) आवश्यकता अनुसार एक वडा एक कृषि तथा पशु सेवा प्राविधिक रहने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (५४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा रहेका नदी र खोलाको आसपासमा सामुहिक रुपमा वगर कृषि उत्पादन तथा फलफुल खेतीका लागि प्रोत्साहित गर्ने कार्यक्रम ल्याइनेछ ।
- (५५) ‘कृषिमा आधुनिकीकरण, व्यवसायिकरण, यान्त्रिकरण र वजारीकरणलाई’ सँग सँगै अधि बढाउँदै तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा सिँचाई प्रणालीलाई विस्तार, कृषिको विशेष पकेट क्षेत्र निर्धारण, उन्नत कृषि प्रणालीको अबलम्बन गर्न किसानहरुलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । प्राङ्गारिक खेती प्रणाली अबलम्बन गर्ने किसानलाई विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- (५६) जग्गा चक्काबन्दी तथा गह्वा सुधार गरी सामुहिक खेती प्रणालीको विकास गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक यन्त्र खरिदमा अनुदान दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (५७) तुलसीपुरलाई फलफुलमा आत्मनिर्भर बनाउनका लागि निःशुल्क विरुवा वितरण लगायतका प्रबृद्धनात्मक कार्यहरुलाई अगाडि बढाइनेछ ।

- (५८) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्रका खेतियोग्य उर्वर भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउने नीति लिइनेछ र यस क्रममा सिँचाई नपुगेका ठाउँमा सिँचाई पुर्याउने र आंशिक सिँचाई उपलब्ध भएको ठाउँमा बाह्रै महिना सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउने गरी सतह तथा भूमिगत पानीका स्रोतहरू एवम् वर्षातको पानीलाई भण्डारण गरी हिउँदमा प्रयोग गर्ने विकल्प समेत पहिल्याई सिँचाई सुविधालाई विस्तार गरिनेछ ।
- (५९) अर्गानिक बाली वस्तुको उत्पादन बृद्धि गर्न रासायनिक घातक विषादीको प्रयोगमा कमी ल्याउन जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- (६०) युवा, महिला, दलित र सिमान्तकृत वर्गका कृषकलाई आकर्षण गर्न कृषि जन्य वस्तु उत्पादन लागत काम गर्ने, यान्त्रिकरण, साना सिँचाई, प्लाष्टिक पोखरी निर्माण, ढुवानी, प्याकेजिङ, ग्रेडिङ आदिमा अनुदान दिईने छ ।
- (६१) पचास विगाहा भन्दा माथी खेती गर्ने कृषक समूह सहकारीलाई श्रमिक निशुल्क व्यवस्था गरिनेछ ।
- (६२) उपमहानगर भित्रको कृषि योग्य जग्गाको माटो, मौसम, मल आदिको विवरण सहित कृषकलाई थप राहत पुर्याउन सेन्सर सहितको कृषि मोबाइल एप्स जडान तथा संचालन गरिनेछ ।
- (६३) कृषकहरूलाई विभिन्न कृषिजन्य सामग्री अनुदान दिदा कुपन प्रक्रियाबाट सहकारी मार्फत सञ्चालन गरिनेछ ।
- (६४) जनताको खाद्य सम्पुर्भताको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न आगामी तिन वर्ष भित्रमा तुलसीपुर उपमहानगरलाई भोकमरीमुक्त, खाद्य र पोषणयुक्त सुविधा सहितको उपमहानगर बनाइने छ ।

पशु पालन तथा संरक्षण :

- (६५) पशु पंक्षपालन व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पर्ने सेवाहरू जस्तै निशुल्क खोप, कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र, रोग अन्वेषण तथा उपचारका निमित्त विशेष व्यवस्था तथा वजारीकरणको व्यवस्था मिलाइएको छ ।
- (६६) पशु रोग निदानलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि प्रयोगशालाको व्यवस्था एवम् प्रभावकारी रूपमा डिस्पेन्सरी सेवा सञ्चालनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (६७) दुर्गम क्षेत्रहरूमा पशु स्वास्थ्य शिविर र घुम्ती सेवा सञ्चालन गरी सेवालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- (६८) आगामी आर्थिक वर्षमा संघ तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरी वधाशाला, चिस्यान केन्द्र र मिटमार्ट सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
- (६९) उच्च गुणस्तरका पशु तथा पशुजन्य पदार्थको उत्पादन वृद्धिका लागि नश्ल सुधार कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- (७०) पकेट क्षेत्रका पशुहरूमा भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (७१) निम्न वर्गका कृषकहरूको आयआर्जन वृद्धिका लागि विशेष खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- (७२) घाँस खेतीमा आधारित पशुपालनमा जोड दिन सामुदायिक वन, निजी वन, विद्यालयको खाली जग्गामा बहु वर्षिय खाँसखेती कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
- (७३) आधुनिक पशु पंक्षपालन प्रविधि हस्तान्तरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- (७४) ग्रामिण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता एवम् कृत्रिम गर्भाधान कर्तालाई प्रोत्साहन गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । यसका साथै वधिया भाले बनाउने परम्परागत प्रविधिलाई व्यवस्थित र आधुनिक गरिनेछ । यस्तो सीपको बौद्धिक सम्पत्ति सुरक्षाका लागि आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
- (७५) पशु पंक्षको तथ्यांक अद्यावधिक गरिने कार्यक्रम ल्याइनेछ ।
- (७६) पशुहरूमा कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रमलाई प्रभावकारी सर्वसुलभ बनाउनका लागि चालु आर्थिक वर्षमा ५ स्थानमा गर्भाधारण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
- (७७) कृषि तथा पशुपालन व्यवसायको वजारीकरण र व्यावसायीकरणका लागि कृषि तथा पशु मेलाको आयोजना गरिनेछ ।
- (७८) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्रका छाडा चौपायाहरूको व्यवस्थापनका लागि सहकारी मार्फत काम अगाडि बढाइने छ । आगामी वर्षमा छाडा चौपायाको सबै समस्या समाधान गरिनेछ ।

जातजाति, कला, संस्कृति तथा पर्यटन विकास :

- (७९) प्रत्येक वर्ष 'घुम्न जाऔं तुलसीपुर' अभियानलाई सफल पार्न तुलसीपुरका पर्यटकीय क्षेत्रको विकासको गुरुयोजना निर्माणको काम प्रारम्भ भएको छ । पर्यटन मेला, साँस्कृतिक महोत्सव, खेलकुद महोत्सव, विज्ञान प्रदर्शनी, साँस्कृतिक भौँकी प्रदर्शनी जस्ता आयोजना गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- (८०) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाका पर्यटकीय क्षेत्र, संस्कृति, परम्परा र संरचनालाई समावेश गरेर फिल्म छायाङ्कन, डकुमेन्ट्री निर्माण गर्नेहरूलाई नगरपालिकाको तर्फबाट विशेष अनुदान दिने व्यवस्था मिलाइने छ ।

- (८१) “तुलसीपुरको पहिचान : सबै जातजातिको सम्मान” को नीति लिई विपन्न, दलित, अल्पसंख्यक तथा लोपोन्मुख र तेश्रो लिङ्गी समुदायको उत्थानमा विशेष जोड दिन “जन उत्थान परिषद्” गठन गरिनेछ । तुलसीपुर उपमहानगरलाई आगामी पाँच वर्ष भित्र “पूर्ण छुवाछुत मुक्त, सामाजिक सद्भाव युक्त तुलसीपुर” को निर्माण गरिनेछ । साथै दलित, थारु, गाइन, वादी तथा कुमाल लगायतका जातिका परम्परागत पेसालाई आधुनिकीकरण गरिनेछ ।
- (८२) मगर, गुरुङ्ग, कुमाल र थारु समुदायको जीवन उत्थान गर्ने हेतुले उक्त जातजातिको वसोवास भएको ठाउँमा “होमस्टे” को अवधारणा ल्याई पर्यटकीय स्थलका रूपमा विकास गरिनेछ । पर्यटकिय सम्भावना बोकेका चमेरे गुफा, छिल्लीकोट, गौरीगाउँ ताल, सुङ्कोट, थर्कोट, भैरवथान, मुलकोट, दंगिशरण दरबारसम्म पुग्ने सडक यातायातको पूर्वाधार निर्माण गरी पर्यटन गन्तव्यहरूको सञ्जाल निर्माण गरिनेछ ।
- (८३) विभिन्न व्यापारिक, धार्मिक, कृषि, पर्यटन मेला महोत्सव सञ्चालन गर्नका लागि स्थान अभाव भइरहेको सन्दर्भमा त्यस्तो स्थानको खोजि गरी नगर तथा प्रदेश स्तरिय प्रदर्शनी स्थलको सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यक कार्य अगाडि वढाइनेछ ।
- (८४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र रहेका ऐतिहासिक सम्पदा, मठ मन्दिर, पर्यटकीय स्थल आदिको संरक्षण संवर्द्धन गरी आन्तरिक एवम् वाह्य पर्यटक भित्राउने आवश्यक पहल गरिनुपर्नेछ ।
- (८५) विभिन्न धर्मावलम्बी तथा धार्मिक समुदायका लागि व्यवस्थित शवदाह, समाधी स्थल र कब्रिस्तान निर्माण र सञ्चालन गरिनेछ । साथै आवश्यकता अनुसार शव वाहन सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
- (८६) तुलसीपुर १९ सक्राममा रहेको सशस्त्र व्यारेकबाट यस पालिकालाई हस्तान्तरण भएको स्थानलाई क्रान्ती संग्रहालय तथा बहुसांस्कृतिक केन्द्रका रूपमा स्थापित गरिनेछ ।
- (८७) वेलभुण्डीस्थित नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयलाई संस्कृत वाङ्मय, पूर्वीय दर्शन, आध्यात्मिक, आयुर्वेदिक, योग र पौराणिक शास्त्रहरूको अध्ययन र अनुसन्धान केन्द्रका रूपमा विकास गर्दै यसको समयानुकूल विकास, आधुनिकीकरण र व्यावसायी बनाउन जोड दिइने छ । यसका लागि साभेदारीतामा गर्न सकिने कार्यक्रमहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (८८) तुलसीपुरको पहिचानलाई अन्य देशहरूमा चिनाउन तथा उनीहरूको अनुभवबाट सिकाईका लागि विदेशका नगरहरूसँग मितेरी/भगिनी सम्बन्ध कायम गरिने छ ।
- (८९) “भाषा र संस्कृतिको सम्मान : लुकेका प्रतिभाको पहिचान” भन्ने नीति लिई दाङको मौलिक पहिचान बोकेका र विविधतामा समेटिएका सबै जातजातिहरूको भाषा, संस्कृति, लोकसाहित्य, नृत्य, गीत संगित, मेला, पर्व, जात्रा, भाकाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न “कला संग्रहालय” निर्माणको प्रक्रिया अगाडी वढाइनेछ । साथै तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्रका साहित्यकार तथा कलाकारलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि हरेक वर्ष कम्तीमा एक जनाको कृति प्रकाशन र सम्मान गरिनेछ ।
- (९०) थारु जातिमा रहेको महतवा प्रथालाई कानुनी दायरामा ल्याइनेछ ।
- (९१) भू तथा जलाधार संरक्षणका लागि नदी, खोलाहरूमा हरियाली तटबन्ध निर्माण, जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र हरेक गाउँ वस्तीमा पानी भकारी (ताल, पोखरी, जलाशय) को विकास गरिनेछ । पातुखोला, गुहारखोला र बबईमा हाइड्रियाम तथा बाँध निर्माण गरी सिँचाई, खानेपानी, विद्युत तथा पर्यटन जस्ता सुविधा दिने गरी बहुउद्देश्यीय परियोजना सञ्चालन गर्न प्राथमिकताका साथ कार्य गरिनेछ ।

कानूनी मामिला तथा न्यायीक समिति :

- (९२) स्थानीय तहको अदालतलाई मेलमिलाप अदालतका रूपमा विकास गरी स्थानीय मुद्दाहरूलाई वार्ता, मध्यस्थता, छलफल, क्षमादान, आपसी समझदारी, सहिष्णुता र सुभक्तपूर्ण तवरले मेलमिलापको विधिबाट समस्या समाधान गरि भन्फटिलो र खर्चिलो न्याय प्रणालीमा सुधार गरिनेछ ।
- (९३) न्यायिक समितिलाई थप व्यवस्थित र जनशक्तियुक्त बनाउँदै जनतालाई छिटो, छरितो न्याय प्रदान गर्ने कामलाई प्रभावकारी ढंगले अगाडि वढाइनेछ । न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूलाई विशेष प्रभावकारी बनाइनेछ । वडा वडामा मेलमिलापकर्ताको सूची तयार गरी मेलमिलापलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- (९४) निस्पक्षता बृद्धि गर्न मेलमिलापकर्ता आचार संहिता निर्माण तथा न्यायीक समितिको बैकल्पिक सदस्यहरूको सूची तयार गर्ने कार्य गरिनेछ ।

विज्ञान, सूचना, संचार तथा प्रविधि :

- (९५) जनताका गुनासो सुन्न र जनतासँग मेयरलाई प्रत्यक्ष जोड्का लागि साथै हेलो मेयर टोल फ्रि हटलाईन, फेसबुक, ट्विटरबाट गुनासो सुन्ने र समाधान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- (९६) “सूचना तथा सञ्चार - दिगो विकासका आधार” नीतिलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सञ्चार मैत्री सरकार र विकासमैत्री सञ्चारको अवधारणाबाट स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूलाई कृषी, वातावरण तथा समावेशी विकासमैत्री सामग्रीहरू प्रकाशन र प्रसारणमा प्रोत्साहन गरिनेछ । साथै सञ्चारकर्मीहरूलाई यस्ता सामग्री तयार गर्नका लागि “लेखनवृत्ती”को व्यवस्था गरिनेछ । टेलिफोन, इन्टरनेटमा नागरिकहरूको पहुँचलाई अभिवृद्धि गरिनेछ । सूचनाको हक सम्बन्धि कानूनलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (९७) सबै वडा र नगरपालिका भित्र ISP बाट इन्टरनेट प्रवाह गरिनेछ ।
- (९८) इन्टरनेटको राम्रो व्यवस्था वडा कार्यालयमा उपमहानगरपालिकाबाट फाइबर मार्फत इन्टरनेट लगिनेछ ।
- (९९) **Market analyzing Agriculture s/w, app** निर्माण तथा लागु गरिनेछ ।
- (१००) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको आफ्नै लिज लाईन, अप्टिकल फाइबर तथा **Central Data Server** निर्माण गरिनेछ ।
- (१०१) सामुदायिक विद्यालयलाई प्रविधि मैत्री बनाउन आवश्यक प्रविधिहरूको विकास र कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (१०२) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको कार्यालयलाई पेपरलेस बनाइनेछ ।
- (१०३) अध्ययन, अनुसन्धान र प्रविधिलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि तुलसीपुरमा आविष्कार केन्द्रको कामलाई यो वर्ष अगाडि बढाइनेछ ।
- (१०४) राम्रो काम गर्नेलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि यसै वर्षदेखि उत्कृष्ट किसान, लगानीकर्ता, शिक्षक, कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रमको थालनी गरिनेछ ।
- (१०५) विपन्न तथा सुकुम्बासीले जग्गा भाडामा लिइ प्राङ्गारिक खेति गर्न चाहेमा तोकिएको भाडाको ५० प्रतिशत रकम अनुदान दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (१०६) प्रत्येक वर्ष ‘घुम्न जाऔं तुलसीपुर’ अभियानलाई सफल पार्न तुलसीपुरमा पर्यटकीय रोजाईका आवास, परिकार, मनोरञ्जन, खेलकुद, महोत्सव आदिको गुणस्तरिय सेवा उपलब्ध गराउन निजी तथा सहकारी क्षेत्रलाई प्रेरित गरिनेछ ।
- (१०७) कम्तिमा एक वडा एक उद्यान निर्माण गरिनेछ भने त्यसको व्यवस्थापन र सञ्चालन सार्वजनिक, निजी र सामुदायिक तहबाट गरिनेछ ।
- (१०८) नगर क्षेत्र भित्रका धार्मिक स्थल, धर्मशाला, चौतारी, बरपीपल, खेल मैदान, आदिको संरक्षण गरिनेछ र यस्ता ऐतिहासिक सांस्कृतिक महत्वका स्थानहरूलाई नगर सम्पदाको रूपमा विकास गरिनेछ । नदी, खोला सिचाईकुलो एवम् पोखरीको संरक्षणका लागि आवश्यकता अनुसार मापदण्ड तोक्यो त्यस्ता सार्वजनिक जग्गामा निजी संरचना निर्माण गर्न रोक लगाइने छ ।
- स्वास्थ्य प्रबर्द्धन :**
- (१०९) पोषण सहजकर्ता कार्यक्रम : सबै वडाहरूमा पोषण सहजकर्ता तयार गरी हरेक नागरिकका साथै विद्यालयमा उपयुक्त पोषण सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (११०) मातृ सुरक्षा भत्ता : मातृशिशु मृत्युदर कम गर्न र गर्भवति महिलाहरूलाई पोषिलो खानेकुरा खान र न्यानो कपडा लगाउनका लागि मातृ शिशु सुरक्षा भत्ताको कार्यक्रमलाई यो वर्ष पनि निरन्तरता दिइनेछ ।
- (१११) यस उपमहानगरपालिका भित्रका सबै वडाहरूमा स्वास्थ्य संस्थाहरू स्थापना गरिसकिएको छ । नगर स्तरिय स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई स्तरोन्नती गरिनेछ । राप्ती प्रादेशिक अस्पताल, राप्ती आँखा अस्पताल, राप्ती प्रादेशिक आयुर्वेद अस्पताल र नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय आयुर्वेद शिक्षण अस्पताललाई विशेषज्ञ सेवा सहितको सुविधा सम्पन्न अस्पतालका रूपमा विकास गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारको सहकार्यमा कार्य गरिनेछ । तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र तुलसीपुर नगर अस्पताल स्थापना र तुलसीपुर सामुदायिक स्वास्थ्य प्रतिष्ठान (मेडिकल कलेज) स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । विशेषज्ञसेवा सहूलियत दरमा प्रदान गर्नका लागि सहकारी संस्था र निजी क्षेत्रलाई अस्पताल तथा स्वास्थ्य शिक्षण संस्था सञ्चालनमा प्रोत्साहन गरिनेछ । हाल सञ्चालनमा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूको निश्चित मापदण्ड तयार गरी अनुगमन र नियमन गरिनेछ ।
- (११२) नसर्ने रोगको प्रकोप न्युनिकरण तथा एकिकृत रुपमाव्यवस्थापनगर्न पेन प्याकेज कार्यहरू लागु गर्नुका साथै प्रवर्धनात्मक एवमं जीवनशैलीव्यवस्थापनमाविषेश जोड दिइने छ । नसर्ने रोगको रोकथामतथा न्युनिकरण स्वरुपतुलसीपुर

नगरपालिकालाई सुर्ती तथा सुर्तीजन्यपदार्थ रहितनमुनानगरपालिकाको रुपमा विकास गर्न तिन वटा गाउँमा टोवाको फ्रि भिलेज क्याम्पियन अभियान सुरु गरिएको छ, यसैलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

- (११३) 'इच्छाएको गर्भ, सुरक्षित तथा स्वस्थ गर्भ' भन्ने मुलनाराका साथ हरेक गर्भलाई परिवार तथा समाजमा उत्सवको रुपमा स्थापित गराउन समाजिक परिचालन गरीने छ, त्यसकालागि पुर्ण गर्भवतीजाँचएवमं पुर्ण सस्थागत सुत्केरीको अभियानलाई स्थापित गर्न प्रदान गरीदै आएको सुत्केरी प्रोत्साहन र पोषण कार्यक्रमलाई निरन्तरतादिइने छ ।
- (११४) टुगेदर फर गुड हेल्थभन्ने नाराका साथ किशोर किशोरीहरूलाई पुर्ण स्वास्थ्यको जगको रुपमा स्थापित गर्न प्रत्येक स्कुलमा हेल्थ क्लव गठन गरीने छ, जसमा स्वास्थ्य, यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य एवम् मानसिक स्वास्थ्य, बाल विवाह जस्ता पक्षलाई सम्बोधन गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत समन्वय गरिने छ, प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुमा मनोविमर्श तथा परामर्श केन्द्र स्थापना गरिने छ ।
- (११५) स्वस्थ घर स्वस्थ गाउँ तथा स्वस्थ नगर अभियानलाई संचालन गर्न आयूर्वेद योग ध्यान तथा अन्य वैकल्पिक चिकित्साहरूलाई पनि एकिकृत रुपमा प्रयोग गरीने छ । यसका लागि प्रत्येक घरमा करेसा जडिवुटी, हरेक वडाहरुमा योग केन्द्र संचालनमा ल्याईनेछ ।
- (११६) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई स्मार्ट हेल्थको रुपमा स्थापित गर्न हरेक स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट डिजिटल हेल्थ मार्फत स्वास्थ्य सेवाप्रदान गरीने छ । हालै संचालनमा रहेको आमाको माया कार्यक्रमलाई अभिवृद्धि सुदृढ र उपयोग सिद्ध बनाईनेछ ।
- (११७) हरेक वडाहरुमा स्वास्थ्य संस्था स्थापनागर्दा पनि सेवाको मुलधारमा आउन नसकेका समुदायहरूलाई आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि स्थानीय श्रोतमा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई स्थापना गरीनेछ ।
- (११८) महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाहरूलाई स्वास्थ्यका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरुमा समुदाय स्तरमा जनचेतना फैलाउने कार्यमा थप प्रेरित गरिनेछ ।
- (११९) महामारी, दैवि प्रकोपजन्यअवस्थाको पुर्व तयारी तथाव्यवस्थापनकालागिप्रतिकारी योजनावनाईने छ । यसकालागिआर आर टी लाई औषधी, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सामग्रीहरु साथतयार हालतमा राखिने छ ।
- (१२०) राप्तीआँखा अस्पताललाई यस प्रदेशकै प्रादेशिक आँखा उपचार केन्द्रको रुपमा स्थापना गर्न केन्द्र तथा प्रदेश संग समन्वय गरिनेछ, भने क्षेत्रीय आयूर्वेद चिकित्सालय विजौरीलाई आयूर्वेद चिकित्साको प्रदेश स्तरको रिफरल सेन्टरको रुपमा विकास गरीनेछ । पञ्चकर्म चिकित्साविधाका सम्पूर्ण आयाम यसै वर्ष देखि संचालन गरिनेछ ।
- (१२१) प्रत्येक स्कुलहरुका छात्रा छात्रलाई वर्षमाकम्तीमा दुई पटक स्वास्थ्य जाँच गरिने प्रवन्ध मिलाइने छ, यसका लागि उक्त क्षेत्र भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई परिचालन गरीनेछ ।
- (१२२) नगरवासीले कम्तीमा वर्षको दुई पटक स्वास्थ्य जाँच गर्न प्रवन्ध मिलाईने छ र दुई पटक स्वास्थ्य जाँच गरिसकेका नागरिकहरूलाई स्मार्ट हेल्थ कार्ड को वितरण गरीनेछ ।
- (१२३) प्रमाणमा आधारीत चिकित्सा पद्धतीको विकास गर्न स्वास्थ्यसंग सम्बन्धी खोज अनुसन्धानसंगै तथ्यपरक तथाडकका आधारमा स्वास्थ्य कार्यक्रमहरु लागु गरिने छ, थारु जातिहरुमा रहेको सिकलसेल, वर्थडिफेक्ट जस्ता विशेष कार्यक्रमहरु सुरुवातगरिने छ ।
- (१२४) औषधी, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सामग्रीहरुको भन्डारको लागि अत्याधुनिक भन्डार कक्षको निर्माण गरिने छ ।
- (१२५) किशोर कीशोरीहरुका लागि विद्यालय स्तरमा साथी शिक्षा कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।
- (१२६) हरेक वडाहरुमा क्रमिक रुपमा मेयरबाटिका स्थापना गरि सामुदायिक व्यायामशाला सहितका रिक्सेसन केन्द्र स्थापना गरिने छ ।
- (१२७) समुदाय रुपान्तरणका लागि प्रजनन शिक्षा मार्फत समुदायमा सचेतना फैलाई स्मार्ट परिवार रुपान्तरण गर्न पहल गरिनेछ ।
- (१२८) सुरक्षित कार्यस्थल स्वस्थ कामदार भन्ने अभियान संचालनका लागि हरेक रोजगार दातालाई आफ्नो कामदारको स्वास्थ्य प्रति जिम्मेवार बनाउन कम्तीमा २ पटक स्वास्थ्य जाँच गराउन प्रवन्ध मिलाईने छ ।
- (१२९) एक टोल एक प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्न वि.एल.एस तालिम हरेक टोल विकास संस्थाहरूलाई दिईने छ ।
- (१३०) विकट वडालाई लक्षित गरेर यो वर्ष ३ वटा एम्बुलेन्स सञ्चालन भइरहेका छन्, आगामी वर्ष अन्य वडाका लागि थप एम्बुलेन्स ल्याइनेछ ।

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद विकास :

- (१३१) सामुदायिक विद्यालय सबलिकरण कार्यक्रम : सामुदायिक विद्याललाई शिक्षाको केन्द्रका रूपमा विकास गर्नका निम्ति सामुदायिक विद्यालय सबलिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (१३२) मेयर नमुना व्यवसायिक, प्राविधिक तथा उच्चस्तरीय शिक्षा विकास कार्यक्रम : व्यावसायिक, प्राविधिक तथा उच्चस्तरीय शिक्षा केन्द्रको रूपमा तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई विकसित गर्नका लागि मेयर नमुना व्यवसायिक, प्राविधिक तथा उच्चस्तरीय शिक्षा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (१३३) खेलकूदको विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधार तयार भइरहेको छ । वडा वडामा खेल मैदान निर्माणको काम अगाडि बढीरहेको छ भने सुविधासम्पन्न रंगशाला सहितको अन्तर्राष्ट्रिय खेल मैदान निर्माण भइसकेको छ । तुलसीपुर मेयर कप खेलकुद प्रतियोगिता आयोजनालाई निरन्तरता दिइनेछ । खेलकुदको समुचित विकासका लागि तुलसीपुर स्पोर्टस् एकेडेमी स्थापना गरिनेछ ।
- (१३४) पठन संस्कृतिको विकासका लागि सामुदायिक र नगर पुस्तकालय स्थापना गरिनेछ ।
- (१३५) चार वर्ष उमेर समूहका सवै बालबालिका लाईप्रारम्भिक बाल शिक्षा को अवसर प्रदान गर्न विद्यालय संरचना भित्र प्रारम्भिक बालशिक्षा संचालन गरिने छ ।
- (१३६) प्रारम्भिक बाल शिक्षालाई व्यवस्थित रूपमा संचालनका लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक सामाग्री तथा कक्षाकोठा स्तरीकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- (१३७) पूर्व प्राथमिक शिक्षक (स.का.)को क्षमता विकास का लागि तालिम तथा तलवमा थप अनुदानको व्यवस्था मिलाइने छ ।

आधारभूत शिक्षा

- (१३८) आधारभूत शिक्षालाई सामुदायिक विद्यालय मार्फत क्रमश निः शुल्क र अनिवार्य गरिने छ ।
- (१३९) शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा थप शिक्षक को व्यवस्था गरिने छ ।
- (१४०) विद्यालय उमेर समूहका सवै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विभिन्न प्रोत्साहन मूलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (१४१) विद्यालय दिवाखाजा कार्यक्रम(शिशू कक्षा देखी ५ कक्षा सम्म विस्तार गरिने छ ।
- (१४२) समयमै निशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरणको व्यवस्था मिलाइने छ ।
- (१४३) प्रारम्भिक कक्षामा पढाई सीप विकास कार्यक्रम, बहु वर्ग शिक्षण (MGML), मातृभाषामा शिक्षा, अंग्रेजी माध्यम बाट सिकाईगर्ने कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (१४४) कक्षा आठको परीक्षा जस्तै कक्षा पाँचको वार्षिक परीक्षालाई पनि नगरस्तरीय बनाउदै प्रभावकारी बनाइने छ ।
- (१४५) प्राथमिक तह (१-५) का कक्षाहरु आवश्यकता अनुसार स्थगन अथवा समायोजन गरिने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- (१४६) विद्यालयमा विद्यार्थीको पहुँच र गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न सहकारीमा आधारित यातायातको व्यवस्था गरिने छ । यसबाट ठूला विद्यालय प्रति विद्यार्थी र अभिभावकको आकर्षण वृद्धि हुनेछ ।
- (१४७) कक्षा १-३ सम्मका बालबालिकाहरुलाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा शिक्षण (Grade Teaching) प्रणाली लागु गरिने छ ।

माध्यमिक शिक्षा

- (१४८) पहुँच तथा टिकाउ दर बढाउन कार्यक्रमहरु ल्याइने छन् ।
- (१४९) खुल्ला तथा वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रम,प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम, विभिन्न छात्रवृत्ति वितरण, १० कक्षासम्म निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (१५०) आवासिय विद्यालय संचालन,नमुना विद्यालयको विकास तथा संचालन गरिने छ ।
- (१५१) विज्ञान प्रयोगशाला तथा पुस्तकालय स्थापना ,घुमि पुस्तकालयको स्थापना गरिने छ ।
- (१५२) कक्षा ११ र १२ मा विज्ञान विषको पहुँच विस्तार तथा छिमेकी जिल्लाहरुबाट विद्यार्थी गन्तव्य बढाउन कार्यक्रमको शुरुवात गरिने छ ।
- (१५३) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता विस्तार गरिने छ ।

अनौपचारिक शिक्षा

- (१५४) सामुदायिक अध्ययन केन्द्र मार्फत सिपकूलक कार्यक्रम, तालिमहरु,आय आर्जनका कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (१५५) सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको संख्या थपगरी प्रत्येक वडामा विस्तार गरिने छ ।
- (१५६) सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको क्षमता विस्तार गरि निरन्तर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

- (१५७) यस तलसीपर उपमहानगरपालिका भित्र संचालित तालिम केन्द्रहरु तथा कोचिड सेन्टरहरुलाई कानूनी दायरामा ल्याइने छ ।
- (१५८) विदेशी भाषा (अंग्रेजी, चाइनिज र जापनिज तथा आवश्यक अन्य भाषा) प्रशिक्षण केन्द्रहरु विद्यालय भित्र संचालनगर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
- (१५९) नगरभित्र आवश्यक पर्ने अन्य सिपमूलक तालिम सञ्चालन गरिने छ ।
- प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम**
- (१६०) कक्षा ९ देखि नै व्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा संचालनमा जोड दिइने छ । प्रत्येक माध्यामिक विद्यालयमा यसको स्थापना गरिने छ ।
- (१६१) प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक नाफामूलक र सासूदायिक संस्थाहरुको विचमा समन्वय, सहकार्य एवमं गुणस्तरका लागि अनुगमन कार्यलाई विशेष जोड दिइने छ ।
- (१६२) परम्परागत ज्ञान सीपको प्रवर्धन गदै रोजगारीमूलक र उद्यमशीलता विकास हुने शैक्षिक प्रणालीको विकास गरिने छ ।
- (१६३) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका ले आफ्नो लगानीमा सिटिइभिडि संग संवन्धन लिइ यसै शैक्षिक सत्र बाट व्यवसायिक शिक्षाको सुरुवात गर्ने छ ।
- उच्च शिक्षा**
- (१६४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका मा अवस्थित नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय लाई संस्कृत वाङ्मय,पूर्वीय दर्शन,आध्यात्मिक आयुर्वेदिक, योग र पौराणिक शास्त्रहरुको अध्ययन रअनुसन्धान केन्द्रका रुपमा विकास गदै यसको समयानुकुल आधुनिकीकरण र व्यवसायी बनाउन विश्वविद्यालय संग साभेदारीमा कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (१६५) मुलुकको आर्थिक संवृद्धिहुनेगरी ज्ञानमा आधारित अनुसन्धानमा संलग्न नगरभित्रका प्राज्ञहरुलाई सहयोग गरिने छ ।
- (१६६) उपमहानगरपालिका ले आफ्नो लगानी र व्यवस्थापनमा स्नातक,स्नातकोत्तर तथा अनुसन्धान सम्मका प्राविधिक विषयहरुमा पठनपाठन गर्न एक “ तुलसीपुर मेट्रो बहुप्राविधिक शिक्षालय ” स्थापना गरिने छ ।
- (१६७) खुल्ला विश्वविद्यालय एवं,दूर शिक्षा प्रणालीको विकासमा अन्य संघ संस्था संग साभेदारी गरिने छ ।
- शैक्षिक व्यवस्थापन**
- (१६८) शैक्षिक सेवा प्रवाहलाई सूचना तथा संचार प्रविधिको उपयोग गरी छिटो छरितो एवमं प्रभावकारी बनाइने छ ।
- (१६९) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र रहेको शिक्षा महाशाखा को क्षमता विकास, दरवन्दी आदिको समूचित व्यवस्थापन गरिने छ ।
- (१७०) शिक्षक तथा विद्यार्थीको हाजीरी लाई प्रविधि मार्फत तत्काल शिक्षा महाशाखा बाट निरीक्षण गर्न मिल्ने प्रविधिको विकास गरिने छ ।
- (१७१) विद्यालय सुपरिवेक्षणलाई प्रभावकारी तुल्याउन शिक्षा महाशाखाका लागि यातायातको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- (१७२) विद्यालय, वडास्तर तथा उपमहानगरपालिका को शैक्षिक प्रशासनिक संरचना लाई थप सदृढ तुल्याइ तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र नतिजामूलक अनुगमन तथा कार्य सम्पादनमा आधारित मूल्याकन प्रणालीको विकास गरिने छ ।
- (१७३) शिक्षक दरवन्दी मिलान, कक्षा स्थगन , स्थान परिवर्तन ,विद्यालय गाभ्ने,भौतिक अवस्थाको स्तरोन्नति,छात्रामैत्री शौचालय,विद्यालय घेरावार ,गुणस्तरीय रंग रोगन,बालमैत्री फर्निचर आदिलाई प्राथमिकता दिइने छ ।
- (१७४) शहीदस्मृती विद्यालयमा विद्यार्थी भर्नादर बढाउन यसको प्रचार प्रसारका साथै विद्यालय संग सहकार्य लाई प्राथमिकता दिइने छ ।
- (१७५) शक्षिक सूचना प्रणालि , परीक्षा प्रणाली ,शैक्षिक तथ्याक तथा शिक्षा महाशाखा लाई आवश्यकपर्ने विभिन्न सफ्टवेयरको निर्माण गरि विद्यालयलाई हस्तान्तरण गरिने छ ।
- (१७६) शिक्षा महाशाखा लाई आवश्यक मानविय र भौतिक स्रोत साधन ले सक्षम तुल्याइने छ ।
- (१७७) सबै विद्यालयमा अफिस प्रयोजनको लागि कम्प्यूटर ,प्रिन्टर को व्यवस्था मिलाइने छ । E M ail मार्फत उपमहानगरपालिकामा पत्राचार गर्ने व्यवस्थाको सुरुवात यसै आ.व. बाट गरिने छ ।
- (१७८) सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रमा रहेका शैक्षिक संस्थालाई व्यवस्थित तथा मर्यादित रुपमा संचालन, संवर्धन, विकास, विस्तार,व्यवस्थितगर्न यस उपमहानगरपालिकाले शिक्षा ऐन जारीगर्ने छ ।

- (१७९) विभिन्न किसिमका अपाङ्ग भएका बालबालिकाहरुका लागि निश्चित स्थानमा आवाशिय पठन पाठन को व्यवस्था मिलाइने छ । उक्त स्थानमा साधारण विद्यालयमा पठन पाठन गर्न नसक्ने विशेष प्रकृतिका बालबालिका लाई मात्र राखिने छ । यस्तो विद्यालयको क्षमता विकास गरिने छ ।
- (१८०) प्रत्येक विद्यालयमा एक अक्षय कोषको स्थापना गरिने छ । यसको विउ पूजी (कम्भम :यलभथ० नगरपालिकाले उपलब्ध गराउने छ । यस कोषमा प्रत्येक त्रैमासिकमा विद्यालयले केहि रकम बचत गरी जम्मा गर्नु पर्ने छ । यसबाट प्राप्त व्याजको ३०% मात्र विद्यालय खर्च गर्न पाउने छ । यसबाट दीर्घकालिन रुपमा विद्यालयहरु आर्थिक रुपमा सवल हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

मानव संसाधन विकास

- (१८१) आधारभूत तथा माध्यमिक तहका शिक्षकहरुलाई विषयगत तथा साधारण तालिम प्रदान गरिने छ ।
- (१८२) वि.व्य.स. तथा बालकक्षा शिक्षक (स.का.)लाई क्षमता अभिवृद्धि तालिमको आयोजना गरिने छ ।
- (१८३) उपमहानगरपालिका, वडा तथा विद्यालय स्तरका शिक्षा आवद्ध कर्मचारीलाई विभिन्न तालिम, गोष्ठी आदिमा सहभागीहुन अभिप्रेरित गरिने छ ।
- (१८४) **Teach For Nepal** संगको सहकार्य लाई निरन्तरता तथा विस्तार गरिने छ ।
- (१८५) प्र.अ. हरुलाई वर्षमा १ पटक अभिमूखिकरण गोष्ठी मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
- (१८६) सबै विद्यालयले आफै प्रश्नपत्र निर्माणगरी शिक्षक निर्मित परीक्षा प्रणाली स्थापित गरिने छ । त्यसका लागि शिक्षक लाई ग्रिडमा आधारित स्तरीय प्रश्नपत्र निर्माण तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।
- (१८७) लेखासम्बन्धि कामगर्ने विद्यालयका कर्मचारीलाई लेखा सम्बन्धि तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।
- (१८८) शिक्षा महाशाखा मा आवद्ध जनशक्तिलाई तालिमको व्यवस्था मिलाइने छ ।
- (१८९) कम्प्युटर र अग्रेजी माध्यममा सिकइगर्ने शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।
- (१९०) शिक्षकको मूल्यांकन प्रणाली कार्यक्षमतामा आधारित बनाइने छ । राम्रा शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्न मापडण्ड बनाइने छ ।
- (१९१) प्र.अ. शिक्षक जनप्रतिनिधि तथा शिक्षा सरोकारवालाहरुको उत्प्रेरणा जगाउन **Motivational Training** सञ्चालन गरिने छ ।
- (१९२) प्रत्येक आधारभूत विद्यालयमा शिक्षाशास्त्रमा स्नातक र माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षाशास्त्रमा स्नातकोत्तर तह उत्तिर्ण स्थायी शिक्षकलाई प्र.अ. पदमा क्रमशः नियुक्ति गरिदै लगिने छ ।

स्वास्थ्य तथा पोषण

- (१९३) जनस्वास्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रमलाई विद्यालय मार्फत सहयोग गरिने छ ।
- (१९४) विद्यालयमा पठनपाठन हुने स्वास्थ्य शिक्षा लाई पाठ्यक्रमको उदेश्य अनुरूप परियोजनाकार्यमा जोड दिइने छ ।
- (१९५) प्राथमिक तह शिशुदेखि ५ कक्षासम्मका विद्यार्थीलाई प्रदान गरिदै आएको दिवाखाजा कार्यक्रमलाई विस्तार गरिने छ ।
- (१९६) विद्यार्थीले दिवाखाजाको रुपमा प्रयोग भइरहेका चाउचाउ, विस्कट जस्ता जंकफुड लाई निरुत्साहित गरिने छ ।
- (१९७) छात्राहरुलाई महिनावरी हुदा कक्षा छाड्ने, विद्यालयमा अनुपस्थित हुने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न र छात्रा उपस्थिति दर बढाउन उपमहानगरपालिकाले सेनेटरी प्याड निर्माण सम्बन्धि तालिम र कच्चा पदार्थ विद्यालयलाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- (१९८) विद्यालय हाता बाहिर वडा कार्यालय र वि.व्य.स.ले तोकेको सिमाक्षेत्र भित्र मादकपदार्थ तथा सूतीजन्य वस्तुहरु विक्री वितरणमा पूर्णतः निषेध गरिने छ ।

यूवा तथा खेलकूद

- (१९९) मेयरकप फुटबल, राष्ट्रपति रनिङ्गशील्ड प्रतियोगिता, विद्यालय भित्र अतिरिक्त क्रियाकलाप अन्तर्गतका खेलकुदहरु, नगर स्तरीय प्रतियोगिताहरु आदि संचालन गरिने छ । खेलाडी उत्पादनका लागि प्रशिक्षकको व्यवस्था गरिने छ ।
- (२००) खेलकुद, शारिरीक सुगठन, जीमहरु संचालन गर्ने क्लब तथा प्रतिष्ठानहरुसँग यस उपमहानगरपालिकाले सहकार्य गर्ने छ ।
- (२०१) वैदेशिक रोजगारीमा जाने यवा लक्षित व्यवसायिक तालिम, अग्रेजी भाषा प्रशिक्षण कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- (२०२) स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत विदेश पलायन हुने यूवा लक्षित योजना बनाइने छ । जस अन्तर्गत एक **Revoling Fund** कोषको स्थापना गरि कोष मार्फत सामूहिक जमानीमा परियोजना धितो राखि विना व्याज ऋण प्रदानगर्ने विस्तृत कार्यक्रम यसै आ.व. भित्र संचालन गरिने छ । शैक्षिक प्रमाणपत्र धिता राखि स्वरोजगारहने यूवा समूह पहिचान गरि प्रत्येक वडामा कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

- (२०३) प्रत्येक महिनामा प्र.अ बैठकको आयोजना गरिने छ । उक्त बैठकमा वडा अध्यक्ष र कार्यपालिका सदस्यलाई अनिवार्य उपस्थित गराइने छ ।
- (२०४) युवाको नेतृत्व विकास लागि युवा संसद जस्ता विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

शैक्षिक अनुसन्धान तथा अनुगमन

- (२०५) TFN मार्फत अनुसन्धानात्मक कार्यक्रमलाई अगाडि बढाइने छ ।
- (२०६) विद्यालयमा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन थप जनशक्ति व्यवस्थापन गरीने छ ।
- (२०७) आधारभूत तहदेखि नै उपचारात्मक शिक्षण (Remedial Teaching) लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयनमा ल्याइने छ ।
- (२०८) Baseline survey का लागि Annual Status of Educational Report (ASER) लगायतका अन्य सर्वेक्षण कार्यक्रमहरु शिक्षा महाशाखाको समन्वयमा TFN मार्फत सञ्चालन गरिने छ ।
- (२०९) TFN सँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिई गुणस्तरिय अनुसन्धान, योजना निर्माण, अनुगमन कार्यलाई शिक्षा महाशाखाको समन्वयमा प्रभावकारी बनाइने छ ।
- (२१०) शिक्षा सुधारका लागि शिक्षासंग सम्बद्ध गैरसरकारी संस्थाहरु सँग आवश्यकता अनुसार सहकार्य गर्न सकिने छ ।

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन :

- (२११) व्यवसाय कर संकलन गर्दा तुलसीपुर उद्योग वाणिज्य संघ र व्यवसायिक संघ संस्थासँग सहकार्य गरी संकलन गरिनेछ । त्यसरी संकलन गरिएको करबाट नगर कार्यपालिकाले तोके बमोजिम निश्चित प्रतिशत तुलसीपुर उद्योग वाणिज्य संघले निर्माण गर्न लागेको सभाहल निर्माणका लागि उपलब्ध गराइनेछ ।
- (२१२) विभिन्न कर तथा राजस्वहरु तोकिएको समयमा दाखिला गर्नेलाई छुट तथा तोकिएको समयभन्दा ढिलो गर्नेकरदातालाई जरिवाना गरी कर असुल गर्ने नीति लिइनेछ ।
- (२१३) करदाता विवरण डिजिटल प्रणालीमा आवद्ध गरी प्रत्येक करदाताको Tulsipur Smart Tax Payer Card को प्रयोग गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- (२१४) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्रका कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थाले भवन, जग्गा, गोदाम सेड आदि आंशिक वा पुरै बहालमा लगाएका धनीसंग निजले बहालमा लगाएको बहाल अंक रकमको १० प्रतिशतका दरले सम्बन्धित धनीसंग बहाल कर लिइनेछ ।
- (२१५) कृषि व्यवसाय तथा कृषिसंग सम्बन्धीत कार्य गर्ने व्यक्ति, समुह तथा सहकारी संस्थाहरुको सिफारिश शुल्क, दर्ता शुल्क तथा नविकरण शुल्कमा केहि छुट गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (२१६) पर्यटन व्यवसाय संचालन गर्ने व्यवसायीलाई सहूलियत दरमा कर निर्धारण गरि पर्यटन स्थलमा संचालन गरिने कुनै पनि व्यवसायलाई कर छुट तथा अनुदान प्रदान गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- (२१७) १०० जना भन्दा बढि कामदारलाई रोजगारी दिने उद्योगलाई पहिलो ३ वर्षको कर ५० प्रतिशत मात्र गर्ने र उक्त स्थानमा पुनका लागि आवश्यक पुर्वाधार विकास गरिनेछ ।
- (२१८) विषादी रासायनिक पदार्थको कारोबार, क्रसर उद्योग, इट्टा उद्योग, सुर्तिजन्य पदार्थ, मदिराजन्य पदार्थ, प्लाष्टिकजन्य कारोबार गर्ने व्यवसायमा २५ प्रतिशत थप शुल्क लगाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (२१९) दुध, कृषि उत्पादन, औषधी पसल जस्ता कारोबार गर्ने व्यवसायमा २५% छुटको व्यवस्था गर्ने निति अवलम्बन गरिनेछ । साथै ग्रामिण वडामा ठूला खाले व्यवसाय सञ्चालनलाई प्रवर्द्धन गर्नका लागि ५० प्रतिशत व्यवसाय करमा छुट दिइनेछ ।
- (२२०) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा दर्ता नभएका तर आन्तरिक राजश्व, वाणिज्य, घरेलु, जस्ता कार्यालयमा दर्ता भई व्यवसाय गरी आएका व्यवसायीहरु लाई अन्तिम ३ वर्षको कर लिई दर्ता प्रक्रियामा आउन सूचना जारी गरि करको दायरामा ल्याइनेछ ।
- (२२१) अस्थायी प्रकृतिका हाटबजार, चोक, चोकमा ठेलामा गरिने फुटपाथ व्यवसाय, मुख्य बजार क्षेत्र भित्रका सडक किनारमा गरिने पार्किङ व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्र स्थानीय क्लव, संघ संस्था र सहकारीको सहकार्यमा वडातह बाटै शुल्क संकलन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- (२२२) आफ्नो वा संगोल परिवार (एकाघरका सदस्य) ले तु.उ.म.न.पा लाई भुक्तान गर्नु पर्ने कर शुल्क, दस्तुर समयमा भुक्तान नगरी बक्यौता कायम राख्ने करदातालाई तुलसीपुर उमनपाबाट प्रदान गरिने कुनै पनि सिफारिस सेवा सुविधा रोक्का गरिनेछ तर कुनै कर शुल्क दस्तुर भुक्तान गर्ने समयावधि रहेको अवस्थामा (चालु आ.व.) त्यस्तो बन्देज गरिने छैन ।

- (२२३) कुनै पनि योजनाहरूको सम्झौता गर्नु अगावै उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूले आफूले बुझाउनु पर्ने एकीकृत सम्पत्ति कर, व्यवसायकर र बहाल कर चुक्ता गर्न अनिवार्य गरिनेछ । सो योजनाबाट लाभान्वित उपोक्ताहरूलाई त्यस्ता कर शुल्क तिर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- (२२४) वित्तीय श्रोत परिचालन र व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्र र नागरिक समाजको सहभागिता र सहकार्यलाई बढाउदै लगिनेछ । सम्पूर्ण करदातालाई स्वःस्फूर्त रुपमा करको दायरामा ल्याई आफूले तिरेको करको उचित उपयोग भएको छ भन्ने अनुभूति दिलाउन तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको आर्थिक कारोवार सूचनापाटी, वेबसाईट र पत्र पत्रिकाहरूमा मासिक / चौमासिक / वार्षिक रुपमा प्रकाशन गरिनेछ । उपमहानगरपालिकालाई नियमित र बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गर्ने परम्परालाई अझ व्यवस्थित ढंगले अगाडि बढाईनेछ ।
- (२२५) समुदायले शुल्क उठाई गरिएका फोहर व्यवस्थापनका बारेमा तु.उ.म.न.पा. क्षेत्रभित्रको एकीकृत प्रतिवेदन लिने, तु.उ.म.न.पा. र समुदायको संयुक्त छलफल गरी उपमहानगरपालिकाद्वारा पारदर्शिता तथा आर्थिक नियन्त्रण गरी तु.उ.म.न.पा.को राजश्व वृद्धि गर्दै लगिनेछ ।
- (२२६) विशेष परिस्थितिमा उल्लेखित कर/शुल्क/दस्तुर आदिका दरबन्दीहरूमा कार्यान्वयनको समयमा समस्या पर्न आएमा आगामी नगरसभाबाट अनुमोदन गराउने गरी नगरकार्यपालिकाबाट कर/शुल्क/दस्तुर आदिका दरबन्दीहरूमा आवश्यकता बमोजिम हेरफेर गर्न सकिनेछ ।
- (२२७) तुलसीपुर उमनपाले प्रत्येक घर, व्यवसायिक भवन, विद्यालय, रेष्टुरेन्ट, होटल, थोक व्यापारी, फलफूल तथा तरकारी व्यवसायी र अन्य फोहरमैला उत्पादन र उत्सर्जन गर्नेबाट तोकिए बमोजिमको फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क लिने नीतिलाई निरन्तरता दिई क्षेत्र बिस्तार गर्दै लगिनेछ ।
- (२२८) फोहरलाई मोहरमा बदल्नका लागि फोहरमैला प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गरि दिगो रुपमा फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्न फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधिमा क्षेत्र तोकिए एकीकृत सम्पत्तिकर संगै फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क लागु गरिनेछ ।
- (२२९) पटके सवारी कर र सवारी कर लाई व्यवस्थित रुपमा असुल गर्न आवश्यक कार्यको व्यवस्था मिलाउने ।
- (२३०) घर नक्सापास गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनेछ । नक्सापास नगर्ने करदातालाई उपमहानगरपालिकाबाट उपलब्ध गराउने सेवा सुविधाका साथै विद्युत पानीको सुविधा समेत कटौति गरिनेछ । घर निर्माण गरि सकेका तर नक्सापास नगरेकालाई सम्पूर्ण सेवा सुविधा कटौति गर्ने आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- (२३१) बहुउद्देश्यीय तुलसीपुर ट्रेड टावरको स्थापना गरि सुविधा सम्पन्न व्यवसायिक सटरहरू निर्माण गरि पर्यटन तथा आर्थिक विकास गरिने कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरिनेछ ।
- (२३२) ढुंगा, गिट्टि, बालुवा तथा जडिबुटि बाट अधिक राजश्व संकलनका लागि सम्बन्धित निकायसंग समन्वय गरिनेछ । यसका साथै व्यक्तिगत जग्गामा रहेको नदीजन्य पदार्थको उपयोग र प्रयोगका लागि आवश्यक कानून बमोजिम निति निर्माण गरिने छ ।
- (२३३) दलित र महिलाहरूले दर्ता तथा संचालन गर्ने उद्योग तथा व्यवसायमा २५ प्रतिशत छुट दिने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (२३४) नेपाल सरकारले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा गरेका प्रतिवद्धता, संघीय तथा प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेका प्राथमिकता र दीगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्नेगरी स्थानीय स्तरमा नीति, रणनीति, कार्यक्रम र कार्ययोजना बनाई आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
- (२३५) कर तिरौ : विकासमा सहभागी बनौ भन्ने मुल नाराका साथ कर रहरले तिर्ने बनाउन कर सम्बन्धि सचेतिकरण सञ्चालन गरिनेछ, नागरिकले तिरेको करलाई पारदर्शी र नगरको विकासमा परिचालन गरिनेछ । करको दरलाई भन्दा दायरालाई वृद्धि गरेर लगिनेछ ।
- (२३६) विमा गरौ, भविष्यको जोखिम घटाउ भन्ने नाराका साथ सम्पत्ति र जीवनको सुरक्षालाई विमा गर्ने नीतिलाई अगाडि बढाईने छ । स्वास्थ्य विमा, कृषि विमा, पशु विमा लगायत विमाका लागि विमा सम्बन्धि संस्थाहरूसग मिलेर कार्य गरिने छ । विमा गरेकाहरूलाई घर सम्पत्ति करमा छुट दिइने नीति अख्तियारी गरिनेछ ।
- (२३७) 'मेरो पनि बैंक खाता' अभियान सञ्चालन गरी तुलसीपुरका हरेक नागरिकलाई अनिवार्य बैंकिङ कारोवारमा प्रोत्साहन गरी नगद विहिन आर्थिक कारोवारलाई बढावा दिइने छ । वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई बडा र विद्यालय स्तरसम्ममा सञ्चालन गरिनेछ ।
- (२३८) सर्व सर्वसाधारण नागरीकको वित्तमा पहुँच विस्तार गर्न लघु वित्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । लघु वित्त कार्यक्रम सञ्चालनमा टोल विकास संस्था, सहकारी, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, निजी क्षेत्र, सामुदायिक संस्था र अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ ।

(२३९) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका वन्नु भन्दा पहिला तत्कालिन तुलसीपुर नगरपालिका र यसमा समायोजन भएका साविक गाविसहरूमा तत्कालिक रूपमा सञ्चालित भएका नगरपालिका साँभेदारी विकास कोष र गाउँ विकास कोषलाई एकीकृत रूपमा कोष स्थापना गरिने र उक्त कोषहरू मार्फत ऋण लगानीमा रहेका विभिन्न समुह/संस्थाहरूलाई ब्याज रकममा सहूलियत प्रदान गरी असुल गर्ने तथा एकीकृत कोषलाई तुलसीपुर विकास बोर्ड ऐन अर्न्तगत समायोजन गरी गरिबी न्युनीकरणका लागि समेत प्रयोग गर्ने नीति लिइनेछ ।

योजना, आयोजना कार्यान्वयन तथा दिगो व्यवस्थापन :

(२४०) यस आर्थिक वर्षमा संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले रणनीतिक तथा आवधिक योजना निर्माण गरेकाले आगामी आर्थिक वर्षमा उपरोक्त गुरुयोजना र रणनीतिलाई आधार मानि यस उपमहानगरपालिकाको गुरुयोजना तथा आवधिक योजना निर्माण गरी लागु गरिनेछ ।

(२४१) उपभोक्ता समितिले अनिवार्य रूपमा विकास निर्माण चुस्त दुरुस्त रूपमा सम्पन्न गर्नु भनी सपथ लिनुपर्ने, आयोजनाको सम्पूर्ण विवरण सुचनापाटीमा टाँसेको हुनुपर्ने र निर्माण गरेको संरचना ३ वर्ष भित्र भत्केमा त्यसको मर्मत, संभारको जिम्मेवारी स्वयम् उपभोक्ता समितिले लिनु पर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

(२४२) हरेक वडामा वडाध्यक्ष गौरवको योजना सञ्चालन गरिनेछ ।

(२४३) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र योजना वैक स्थापना गरिनेछ । योजनाको सम्झौता वैशाख मसान्त र भुक्तानीका लागि जेठ मसान्तलाई अन्तिम समय तोकि कार्य गरिनेछ ।

(२४४) उपमहानगरपालिका भित्र सञ्चालन हुने योजना मर्मत सम्भार कोष खडा गर्नका लागि चालु योजनाबाट योजनागत बजेटको १ प्रतिशत मर्मत सम्भार रकम कट्टा गरी मर्मत सम्भार कोष स्थापना गरिनेछ, सो कोषबाट पुराना योजनाको मर्मत पनि गरिनेछ ।

(२४५) उपमहानगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने सबै योजनाको योजना किताव बनाई लागत, लगत स्टिमेट, लाभ लगायतका कुराहरूलाई समावेश गरिनेछ ।

(२४६) यस उपमहानगरपालिका भित्र सम्पन्न भएका योजनाहरू सम्बन्धित टोल विकास संस्था वा संगठित संस्था वा उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गरिने नीति अख्तियार गरिनेछ ।

सार्वजनिक सेवा प्रवाह, उपभोक्ता हित संरक्षण, प्रशासन तथा सुशासन :

(२४७) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका भित्र लागुऔषध दूर्व्यसनलाई न्युनिकरण गरिनेछ ।

(२४८) संस्कारयुक्त आदर्श समाजको निर्माणका लागि यस उपमहानगरपालिकाको १९ वटै वडामा व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धि कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।

(२४९) उपभोक्ता शिक्षालाई व्यापक बनाई सचेतनामूलक कार्यक्रम अगाडी बढाइनेछ ।

(२५०) उपभोक्ता सन्तुष्टि मापनको शुरुवात गरी क्रमश विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

(२५१) सार्वजनिक, निजी, सहकारी र समुदायसँगको सहकार्यमा सस्तो पसल, भोजन गृह, कृषि उपज संकलन तथा विक्री केन्द्र, नगर यातायात सेवा, होटेल, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, विश्राम गृह आदि सञ्चालनमा ल्याइने छ ।

(२५२) हरेक क्षेत्रमा सुशासन, सुदृढ प्रशासन : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई भ्रष्टाचार शुन्य सहनशिलताको संस्कृति भएको क्षेत्रका रूपमा विकास गर्नका लागि हरेक क्षेत्रमा सुशासन सुदृढ प्रशासन भन्ने नीतिलाई यस उपमहानगरपालिकाका साथै यस क्षेत्रमा रहेका निजी, सरकारी, सामुदायिक संघ, संस्थाहरूमा लागु गरिनेछ ।

(२५३) नगरको शान्ति सुरक्षा, अमनचैन कायम राख्ने, रात्रीको समयमा गस्ती गर्ने, सार्वजनिक जमिनको सुरक्षा, छाडा चौपायाको व्यवस्थापन, फूटपाथमा अनाधिकृत पसल राख्न नदिने, जथाभावी पार्किङ गर्न नदिने, मदिरा पसललाई तोकिएको अबधि पछि बन्द गराउने, सार्वजनिक स्थलमा होहल्ला गर्ने, लाउड स्पीकर बजाउने, सार्वजनिक स्थलमा अवैध रूपमा कब्जा जमाउने कामको नियन्त्रण गर्न नगर प्रहरी परिचालन लगायत आवश्यक सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ ।

(२५४) भ्रष्टाचार, अनियमितताका साथै विकासका निर्माणमा हुने ढिलासुस्तिलाई न्युनिकरण गर्नका निम्ती विशेष प्रकारको अनुगमन संयन्त्र बनाई संघ तथा प्रदेशसँग सहकार्य गरी आवश्यक कार्य गरिनेछ ।

(२५५) हरेक टोल विकास संस्थालाई समावेशी, पारदर्शी र सुशासनका हिसाबले सदस्यहरूप्रति जवाफदेही बनाइनेछ । यस सम्बन्धि आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गरिने छ ।

(२५६) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा र विकासलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा सेवा प्रवाह गर्ने अन्य निकायको क्षमता विकासमा विशेष जोड दिइ लागु गरिनेछ ।

(२५७) लामो समय देखि कार्यरत कर्मचारीलाई सेवा अवधि अघि नै नोकरीबाट स्वेच्छिक अवकाश लिन चाहेमा विशेष सेवा, सुविधा “गोल्डेन ट्यान्डसेक” सहित सम्मानजनक ढंगले विदाई गरिनेछ ।

- (२५८) यस उपमहानगरपालिकामा अविच्छिन्न रूपमा कार्यरत अस्थायी करार कर्मचारीहरूलाई कानून बमोजिम आन्तरिक प्रतिस्पर्धात्मक विज्ञापनमा भाग लिने अवसर दिई सेवाको सुरक्षा तथा सेवामा समावेश हुने प्रबन्ध मिलाउन संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O&M) गर्दा दरबन्दीको प्रबन्ध तथा आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरिनेछ । साथै स्थायी कर्मचारीको सवालमा क्षमता अभिवृद्धि तथा वृत्ति विकासको अवसर प्रदान गरिनेछ ।
- (२५९) उत्कृष्ट कार्य गर्ने कर्मचारी, टोल विकास संस्था, उपभोक्ता समिति लगायत सेवामुलक कार्यमा संलग्न सबैलाई विशेष सभाको आयोजना गरी पुरस्कृत र सम्मानित गरिनेछ ।
- (२६०) स्वच्छ बजार प्रवर्द्धन, उपभोक्ताको हित संरक्षण र व्यवसायिक सुशासनका लागि सरोकारवालासँगको सहकार्यमा विशेष अनुगमन संयन्त्र बनाइ नियमित बजार अनुगमन गरिनेछ । कालोबजारी लगायतका गलत अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
- (२६१) व्यावसायिक सुशासन, स्वच्छ व्यापार प्रवर्द्धन : यस उपमहानगरपालिका भित्र सञ्चालन हुने सबै व्यवसायहरूलाई कानून अनुसार दर्ता प्रक्रियामा ल्याईनेछ ।
- (२६२) उपभोक्ता र व्यवसायको हितलाई ध्यानमा राखि स्वच्छ व्यवसाय गर्ने नीतिलाई कायम राख्दै उपभोक्ता अधिकारलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।
- (२६३) आर्थिक पारदर्शिताका लागि तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाबाट आर्थिक स्रोत लिई काम गर्ने सबै खाले संस्थाको आन्तरिक लेखा परिक्षण उपमहानगरपालिकाको नीति अर्न्तगत रहि गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (२६४) टोल विकास संस्थाहरूलाई नगर क्षेत्रको विकास निर्माण तथा नगरवासीको आधारभूत सामाजिक, सांस्कृतिक विकास गर्ने सामुदायिक संगठनका रूपमा विकास गरिनेछ ।

नगर सभाका सदस्यहरूज्यू,

नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तपाईंहरूको साथ, सहयोग र सुझावका लागि हार्दिक सन्धान व्यक्त गर्दछु । यसैगरी राजनीतिक दल, निजी क्षेत्रका उद्योगी व्यापारी, प्राज्ञिक क्षेत्र, पूर्व जनप्रतिनिधि, समाजका लब्ध प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरू, विशेष विज्ञहरूबाट प्राप्त सुझावका लागि पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु । तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको दैनिक कार्य सञ्चालनमा आफ्नो ज्ञान, सीप र सेवाभाव लगाइरहनु भएका सम्पूर्ण कर्मचारीलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु । हरेक गतिविधिलाई सत्य तथ्यमा आधारित भएर जनता सामु पुर्याउन सञ्चार क्षेत्रले खेलेको भूमिकाको प्रशंसा गर्दै नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न प्राप्त सुझावलाई पनि स्मरण गर्न चाहन्छु । संघ र प्रदेश सरकारले विकास र नीतिगत तहमा सहकार्य गर्दै आएको केन्द्र र प्रदेश सरकारलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अब यो नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा पनि यसैगरी सबै पक्षबाट सहयोग प्राप्त हुने विश्वास व्यक्त गर्दै मेरो सम्बोधनलाई यही विसाउँदछु । धन्यवाद